

แนวทางในการนำ ISO 14001 มาใช้

3.1 การนำ ISO 14001 มาใช้ในประเทศ

นอกจากมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ที่กำหนดโดยองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน หรือ ISO แล้ว บางประเทศ ยังได้มีการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ที่มีหลักการคล้ายคลึงกันกับหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐาน ISO 14001 เช่น การกำหนดมาตรฐาน BS 7750 ของประเทศอังกฤษ หรือมาตรฐาน EMAS ของประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป แต่ด้วยหลักการที่คล้ายคลึงกันนี้เอง หลายประเทศโดยเฉพาะประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป จึงอาจกำหนดให้มีการยอมรับมาตรฐานมากกว่า 1 มาตรฐาน ดังนั้น ประเทศผู้ส่งออกจึงต้องดูว่าประเทศผู้รับสินค้าต้องการให้สินค้า หรือผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองตามมาตรฐานใด

3.1.1 ประเทศอังกฤษและยุโรป

1) British Standard : BS 7750

สถาบันมาตรฐานของสหราชอาณาจักร (British Standards Institute : BSI) ได้สร้างมาตรฐาน BS 7750 (British Standards 7750) เมื่อเดือนมีนาคม 2535 ซึ่งเป็นมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมชุดแรกที่มีการพัฒนาขึ้น พร้อมกับมาตรฐานแห่งชาติของประเทศอื่น ๆ เช่น ญี่ปุ่น แคนาดา ไอร์แลนด์ สเปน และฝรั่งเศส ต่อมาได้แก้ไขปรับปรุง เมื่อเดือนมกราคม 2537 ภายใต้การขึ้นนำของคณะกรรมการนโยบายมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและมลพิษ ซึ่งตอบสนองกับการเพิ่มขึ้นของการป้อง

กันสิ่งแวดล้อม มาตรฐานจะเกี่ยวข้องกับข้อกำหนดสำหรับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้แน่ใจว่าได้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ และนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของรัฐ มาตรฐานจะมีแนวทางเกี่ยวกับข้อกำหนดและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ ระบบการจัดการทั้งหมดขององค์กร ถือเป็นมาตรฐานฉบับที่ใกล้เคียงกับ ISO 14001 มาก ISO จึงได้รับประโยชน์จากประสบการณ์ในการนำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ใช้ในสหราชอาณาจักร

มาตรฐาน BS 7750 ถูกออกแบบขึ้นมา เพื่อให้องค์กรได้มีระบบการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงประสิทธิภาพในการจัดการกับสิ่งแวดล้อม และการตรวจสอบสิ่งแวดล้อม และยังมีการจัดการที่ใช้ร่วมกับ BS 5750 1 ซึ่งเป็นมาตรฐานระบบคุณภาพ ที่ยอมรับในยุโรปและนานาชาติ องค์กรอาจเลือกใช้ระบบการจัดการที่มีอยู่ใน BS 5750 โดยการประเมินผลของการปฏิบัติตาม BS 5750 สามารถขยายขอบเขตรวมไปถึงคณะกรรมการประเมินผลร่วม ซึ่งรวมถึงระดับที่เหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญทางด้านสิ่งแวดล้อม และความรู้อย่างละเอียดเกี่ยวกับมาตรฐานนี้ ส่วนที่เป็นลักษณะร่วมกับ ISO 9000 ได้แก่ ข้อกำหนดด้านเอกสาร, การตรวจประเมินผู้ส่งมอบ และการตรวจติดตามระบบ

มาตรฐาน BS 7750 มีหลักการและสาระสำคัญ 5 ประการ² คือ

1. ใช้ได้กับธุรกิจทุกประเภท (Generic) มาตรฐาน BS 7750 มีวัตถุประสงค์ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในธุรกิจทุกประเภท
2. ส่งเสริมการป้องกัน (Pro-active) ถือเป็นหัวใจสำคัญของมาตรฐาน BS 7750 คือ การส่งเสริมให้ทุกธุรกิจเน้นและให้ความสำคัญของมาตรการป้องกัน การเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษไว้ล่วงหน้า

¹ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม, รายงานการศึกษาการวางแผนระบบตรวจสอบและบันทึกมลพิษ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มิถุนายน 2538), หน้า 32.

² จันทรา ทองคำเทา, "มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม: ธุรกิจไทยพร้อมหรือยัง?", วารสารสิ่งแวดล้อม 1 (มีนาคม-เมษายน 2539) : 13-14.

3. ความต่อเนื่อง (On-going) เน้นในด้านการค้นหา และการวิจัยเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานและการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

4. ความสมัครใจ (Voluntary) เนื่องจากมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมมีข้อกำหนด แต่การนำเอา BS 7750 ไปประยุกต์ใช้จำเป็นต้องมีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และข้อกำหนดต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจของผู้ประกอบการ และเจ้าของกิจการที่จะสังเกตเห็นถึงประโยชน์ของการใช้มาตรฐานทั้งต่อธุรกิจของตนเอง และต่อสภาวะแวดล้อม

5. จัดการอย่างเป็นระบบ (Systematic) การจัดการที่ดีต้องอยู่บนพื้นฐานของวิธีการที่มีข้อกำหนดที่ชัดเจน รวมทั้งการบันทึกเป็นเอกสาร ทั้งนี้เพื่อการดำเนินการ และการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ

2) Eco-Management and Audit Scheme : EMAS

ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community : EEC) หรืออีกชื่อหนึ่งคือตลาดร่วมยุโรป (European Common Market) ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2500 และเริ่มบังคับใช้เมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2501³ ปัจจุบันมีสมาชิก 15 ประเทศ เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีปริมาณการค้าระหว่างประเทศมากที่สุด คือประมาณ 1 ใน 3 ของการค้าโลก และในปี พ.ศ. 2535 ได้รวมตัวเป็นตลาดเดียวของประชาคมยุโรป มี 4 เสาหลัก คือ มีเสรีภาพในการจำหน่ายสินค้า การประกอบและขายบริการ การนำเข้าและส่งออกเงินทุน และการโยกย้ายถิ่นที่อยู่และการประกอบอาชีพ ของประชาชนทั่วประชาคมยุโรปโดยไม่มีอุปสรรค ประเทศต่าง ๆ จะได้รับประโยชน์จาก

³p.T Ellsworth and J.Clark Leith, The International Economy, Sixth Edition, (New York : Macmillan Publishing, 1984), p. 223-224.

เสรีภาพดังกล่าวในการจำหน่ายสินค้า โดยที่สินค้าที่ผลิตจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่
ประชาคมยุโรปกำหนดและได้รับการรับรองก่อน⁴

การกำหนดมาตรฐานสินค้าในสหภาพยุโรป คือ การกำหนดรูปแบบมาตรฐาน
เทคนิค หรือคุณสมบัติ หรือระบบจัดการผลิตของผลิตภัณฑ์สินค้า เพื่อใช้เป็นแม่แบบหรือแนว
ทางสำหรับเอื้ออำนวยให้มีการผลิตสินค้าเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน ที่ทุกประเทศสมา
ชิกสหภาพยุโรปนำไปใช้ซ้ำไปซ้ำมาปฏิบัติเหมือนกัน ทั้งนี้ระบบมาตรฐานในสหภาพยุโรปอาจ
แยกตามประเภทสินค้า และระดับความเข้มงวดเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. มาตรฐานเพื่อความปลอดภัย (Safety) ได้แก่ ข้อกำหนดด้านมาตรฐาน
มาตรฐานทางเทคนิค ส่วนใหญ่เป็นการกำหนดสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมทั่วไป
2. มาตรฐานเพื่อสุขอนามัย (Health & Hygiene) ได้แก่ ข้อกำหนดด้าน
มาตรฐานเทคนิค และคุณภาพสำหรับสินค้าเกษตร (เนื้อสัตว์ ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำทะเล พืช ผัก
และผลไม้ อาหาร ผลิตภัณฑ์ยา เครื่องสำอาง ซึ่งถือเป็นการกำหนดมาตรฐานที่มีระดับ
ความเข้มงวดมากกว่ามาตรฐานในกลุ่ม 1)
3. มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) ได้แก่ ข้อกำหนดมาตรฐาน
การจัดการสำหรับสินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าเกษตรที่มีผลเกี่ยวเนื่องถึงสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันสหภาพยุโรปให้ความสำคัญกับมาตรฐานสินค้าและสิ่งแวดล้อมในระดับสูง
มาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการปกป้องและคุ้มครองผู้บริโภคให้มีความปลอดภัยตลอด
จนเห็นการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมมิให้เกิดเป็นอันตรายที่เกี่ยวข้องถึงสินค้าด้วย และได้มีการ
กำหนดนโยบายการยกระดับมาตรฐานสินค้าและสิ่งแวดล้อมขึ้น ทั้งในลักษณะเป็นกฎหมายที่
ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปต้องนำไปประยุกต์ใช้ หรือแต่ละประเทศสมาชิกได้มีการ

⁴ "ผลกระทบของการรวมตัวของประชาคมยุโรปต่อประเทศไทย," สมอ.สาร
21 (กุมภาพันธ์ 2536) : 2.

กำหนดมาตรฐานขึ้นใช้เองโดยอิงตามมาตรฐานสากล ISO ไปใช้ในการกำหนดกับสินค้าที่
 สู้วจรตลาดในแต่ละประเทศสมาชิกได้ โดยให้ถือเป็นมาตรฐานบังคับตามสมัครใจ ซึ่งใน
 ทางปฏิบัติ ทุกประเทศสมาชิกจะยึดกฎหมายมาตรฐานระดับสหภาพยุโรปเป็นแนวทางประ
 กอบกับเป็นตลาดเดี่ยวยุโรปที่ไม่มีพรมแดนแล้ว สินค้าที่เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐาน
 สามารถเข้าสู่ตลาดทุกประเทศสมาชิกได้ มาตรฐานสมัครใจดังกล่าวกลายเป็นมาตรฐาน
 บังคับโดยอ้อม (Indirect compulsory) เพราะหากสินค้าใดไม่เป็นไปตามข้อกำหนด
 ของมาตรฐานแล้วสินค้านั้นก็ไม่สามารถเข้าหาทุนเวียนในตลาดได้⁵ เมื่อปี ค.ศ. 1972
 สหภาพยุโรป ได้เริ่ม Environment Programme ด้วยวัตถุประสงค์ 2 ประการ⁶ คือ
 เพื่อลดมลพิษและเหตุเคื้อครร้อนว้าคาญ และเพื่อปรับปรุงสภาวะแวดล้อมของเมือง สถานที่
 ทางานและของธรรมชาติให้ดีขึ้นโดยทาทหน้าทีร่างข้อ เสนอเกี่ยวกับมาตรการเพื่อใช้ในการ
 ควบคุมมลพิษเพื่อเสนอต่อ Council of Ministers และ European Parliament
 มาตรการที่ได้รับการยอมรับจะเปลี่ยนสภาพเป็นมาตรการบังคับ (Directives) ซึ่งประ
 เทศสมาชิกจะรับเพื่อนำไปใช้เป็นมาตรการทางกฎหมายของประเทศของตน ปัจจุบันมี
 มาตรการบังคับจำนวนหนึ่งที่ได้รับการยอมรับแล้ว และอีกจำนวนหนึ่งซึ่งอยู่ในระหว่าง
 พิจารณา เช่นเดียวกับมลพิษทางอากาศเพื่อควบคุม ฝุ่นละออง ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ปริมาณ
 กามะถันน้ำมันเชื้อเพลิง การลดปริมาณสารตะกั่วในน้ำมันเบนซิน และปริมาณตะกั่วใน
 สภาพแวดล้อม เกี่ยวกับการกำจัดของเสีย และสารพิษ ตลอดจนการทิ้งของเสียลงทะเล
 เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵ สำนักงานพาณิชย์ต่างประเทศ, "ระบบมาตรฐานสินค้าและสิ่งแวดล้อม
 สหภาพยุโรป," : 1-2.

⁶ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม, รายงานการศึกษาการวางแผนระบบตรวจสอบ
 และบันทึกมลพิษ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มิถุนายน 2538), หน้า 12-15.

ระบบมาตรฐานสินค้าและสิ่งแวดล้อมในสหภาพยุโรป มีองค์การรับผิดชอบในการ ออกกฎ ระเบียบมาตรฐานสินค้าและสิ่งแวดล้อมแยกตามมาตรฐานแต่ละประเภท สำหรับ มาตรฐานสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การกำหนดนโยบายและออกข้อกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับสิ่ง แวดล้อม ที่มีส่วนเกี่ยวเนื่องกับการผลิตสินค้าเกษตร และสินค้าอุตสาหกรรม หน่วยงานที่ รับผิดชอบ คือ DG XI ภายใต้คณะกรรมการธิการซึ่งทำหน้าที่กำหนดนโยบาย และออกกฎ หมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสำหรับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอนุวัติใช้ทุกประเทศ

ส่วนการรับรอง และทดสอบสินค้าให้เป็นไปตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อม นั้นก็ทำ ให้ เช่นเดียวกับการมีมาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรม กล่าวคือ มอบให้องค์การอิสระที่นำหวังผล ภาวไรทำการตรวจสอบ ประเมินและรับรอง และมอบอำนาจให้บริษัทเอกชนทำการทดสอบ วิเคราะห์ (testing) เช่นเดียวกับการมีมาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรม ⁷

กลุ่มประเทศประชาคมยุโรป หรือ EU เริ่มมีนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมมาได้ ออกกฎหมาย และใช้มาตรการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และมีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวข้องกับ จนถึง ฉบับล่าสุด ที่เป็นหลักสำคัญในเรื่องสิ่งแวดล้อม คือ Council Regulation (EEC) No 1836/93 ว่าด้วยเรื่อง การเข้าร่วมโดยสมัครใจ (Voluntary) ในระบบจัดการ และ ตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม (Eco-Management and Audit Scheme หรือ EMAS) ใน ปี พ.ศ.2536 โดยได้อิงมาตรฐาน ISO 14001 แต่มาตรฐาน EMAS นี้มีข้อจำกัดใน ลักษณะที่กำหนดเฉพาะกิจกรรมด้านอุตสาหกรรม ซึ่งปรากฏในกฎระเบียบของคณะมนตรี ยุโรปฉบับดังกล่าว มีสาระสรุปได้ ดังนี้

⁷ สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศ, "ระบบมาตรฐานสินค้าและสิ่งแวดล้อมใน สหภาพยุโรป," : 5.

1. สหภาพยุโรปกำหนดนโยบายและมาตรการสิ่งแวดล้อมขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันการเกิดมลภาวะ หรือกำจัดและลดมลภาวะให้ได้มากที่สุด โดยใช้เทคโนโลยีทันสมัยในการกำจัดมลภาวะอย่างได้ผลด้วยต้นทุนที่ต่ำสุด เพื่อให้วัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นดำเนินไปอย่างได้ผล สหภาพยุโรปจึงได้กำหนดให้

1.1 ภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคอุตสาหกรรมการผลิตต่าง ๆ รับผิดชอบการนำเอาระบบการจัดการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมให้ตลอดเวลา มีระบบขั้นตอนการติดตามประเมินผลการใช้มาตรฐาน และขั้นตอนการตรวจสอบผลการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างได้ผล โดยให้ภาคเอกชนดำเนินการในลักษณะสมัครใจ - (Voluntary)

1.2 ให้มีองค์กรควบคุมดูแลและตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อมที่มีอิสระ เป็นกลางเป็นที่เชื่อถือ เพื่อให้เกิดการใช้มาตรการสิ่งแวดล้อมที่เป็นที่เชื่อถือยอมรับทั่วไป

2. ระบบมาตรฐานสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านระบบการจัดการ การตรวจสอบ ที่สหภาพยุโรปนำมาใช้นั้น อาศัยเอามาตรฐานสากลในเรื่องสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้ในประเทศสมาชิกทั้งหมด ซึ่งสิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงก็คือ มาตรฐานสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกันในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับสากล ระดับสหภาพยุโรป และระดับชาติ และที่สำคัญยิ่งคือ ระบบมาตรฐานสิ่งแวดล้อมดังกล่าว จะต้องเป็นที่ยอมรับ และนำไปใช้ได้ดีในทางปฏิบัติสำหรับกิจการขนาดเล็ก และขนาดกลาง ซึ่งมีส่วนสำคัญในระบบอุตสาหกรรมการผลิตที่มีผลต่อสภาพแวดล้อมมากที่สุดในด้วย

3. คณะกรรมาธิการยุโรปต้องมีการวางแนวทางกำหนดมาตรฐานระดับต่างๆ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันมากที่สุด มีการกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกและมอบอำนาจให้องค์กรเอกชนทำหน้าที่ในการควบคุม ดูแล ตรวจสอบ และรับรองมาตรฐานสิ่งแวดล้อม กำหนดความถี่การตรวจสอบ การทบทวน และการปรับปรุงระบบ ตลอดจนการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมืออย่างดีระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบ (competent authority) องค์กรตรวจสอบที่ได้รับมอบอำนาจ และผู้ประกอบการเอกชนด้วย

ปัจจุบัน สหภาพยุโรปได้ให้ความเห็นชอบ และให้การยอมรับมาตรฐาน ISO 14001 ซึ่งถือว่าเป็นการยอมรับมากกว่า 1 มาตรฐาน คือ BS 7750 และ ISO 14001

สำหรับมาตรฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับระบบการจัดการและตรวจสอบสิ่งแวดล้อม และ
เข้าหมาย านกฎระเบียบคณะมนตรียุโรป มีสาระสรุปได้ดังนี้ 8

1) ระบบมาตรฐานสิ่งแวดล้อมที่คณะกรรมการวิชาการยุโรปกำหนดขึ้นนี้ ให้บริษัท
ต่าง ๆ เข้าร่วมระบบการจัดการและตรวจสอบมาตรฐานสิ่งแวดล้อมได้ในลักษณะสมัครใจ
(voluntary participation)

2) วัตถุประสงค์ของการใช้ระบบการจัดการและตรวจสอบสิ่งแวดล้อม : Eco
- Management and Audit นี้ เพื่อปรับปรุงสิ่งแวดล้อมต่อสาธารณะให้ดีขึ้นเป็นไปตาม
นโยบาย แผนการ และระบบการจัดการที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ได้กำหนดให้มีการประเมินผล
การดำเนินการภายใต้ระบบมาตรฐานสิ่งแวดล้อมดังกล่าวด้วย และจะต้องไม่ก่อให้เกิด
ความเสียหายต่อกฎหมายมาตรฐานทางเทคนิคเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทั้งระดับสหภาพยุโรป
และระดับชาติ ตลอดจนถึงการดำเนินการภายใต้มาตรฐานสิ่งแวดล้อมของบริษัทที่มีอยู่ด้วย

3) ข้อกำหนดระบบมาตรฐานเทคนิคสิ่งแวดล้อมนี้ เปิดให้บริษัทต่าง ๆ เข้าร่วม
ดำเนินการ โดยแต่ละบริษัทจะต้องถือปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่

- กำหนดให้มีนโยบายสิ่งแวดล้อมของบริษัทให้เป็นไปตามที่กำหนด
- มีการทบทวนด้านสิ่งแวดล้อมของที่ตั้งบริษัทให้เป็นไปตาม ข้อ c ภาค

ผนวกที่ 1 (Annex I)

- มีการตรวจสอบ (audit) สภาพสิ่งแวดล้อมที่ตั้งบริษัท

- กำหนดแถลงรายละเอียดของบริษัทในส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
ของบริษัดังกล่าวข้างต้น

4) การตรวจสอบและความถูกต้องสมบูรณ์ (auditing and validation)
โดยการตรวจสอบ อาจดำเนินการโดยผู้ตรวจสอบของบริษัท หรือผู้ตรวจสอบ หรือองค์กรนอก

บริษัทที่เป็นตัวแทนในการตรวจสอบ ทั้งนี้ต้องให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้และต้องกำหนดความถี่ และจำนวนครั้งงานการตรวจสอบไว้ด้วย และจะต้องดำเนินการเพื่อให้ส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของบริษัท เป็นไปตามที่ระบุไว้ในคานแถลงของบริษัทคานแถลง ด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทจะถูกต้องสมบูรณ์ต้องได้รับการรับรองจากผู้ตรวจสอบสิ่งแวดล้อมที่ได้รับอนุญาต และผู้ตรวจสอบอนุญาตจะต้องเก็บข้อมูลดังกล่าวไว้เป็นความลับไม่เปิดเผยต่อผู้ใด

5) คานแถลงสิ่งแวดล้อมของบริษัท จะต้องประกอบด้วยรายละเอียด ผลการตรวจสอบ การตรวจสอบสถานที่ตั้ง ชื่อผู้ตรวจสอบ กิจกรรมของบริษัทความเกี่ยวพันของกิจกรรมที่เกิดผลต่อสิ่งแวดล้อม สิ่งปนเปื้อน การใช้วัตถุพิษ พลังงาน ไฟฟ้า น้ำ เสียง และอื่น ๆ ที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม คานแถลงดังกล่าวต้องจัดทำเป็นรายปี

6) ผู้ตรวจสอบ (verifier) ตามกฎระเบียบคณะมนตรีได้มอบหมายให้แก่แต่ละประเทศสมาชิก จัดระบบในการกำหนดผู้ตรวจสอบสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระ อาจเป็นสถาบันหรือหน่วยงานตรวจสอบ (competent bodies) ก็ได้ แต่ต้องมีหลักประกันว่า ผู้ตรวจสอบเหล่านี้ ต้องเป็นอิสระและมีความเป็นกลางทั้ง นี้ผู้ตรวจสอบในประเทศสมาชิกหนึ่งสามารถไปตรวจสอบให้กับประเทศสมาชิกอื่น ๆ ได้ หากมีการระบุไว้ตั้งแต่แรก ประเทศสมาชิกต้องมีการปรับปรุงรายชื่อผู้ตรวจสอบอนุญาตด้านสิ่งแวดล้อมทุก ๆ 6 เดือน และให้มีการจัดพิมพ์ในวารสารของทางราชการ ของสหภาพยุโรป

7) มีการจดทะเบียนสถานที่ตั้งของผู้ตรวจสอบ กับหน่วยงานรับผิดชอบในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป และหน่วยงานรับผิดชอบในประเทศสมาชิก จะต้องแจ้งรายชื่อบริษัทผู้ตรวจสอบ ซึ่งได้จดทะเบียนมาตรฐานสิ่งแวดล้อมต่อคณะกรรมการการค้ายุโรปทุกก่อนสิ้นปี เพื่อคณะกรรมการนาตีพิมพ์ในวารสารของทางราชการ

8) บริษัทผู้ตรวจสอบต่าง ๆ จะอนุวัติใช้มาตรฐานสิ่งแวดล้อมระดับสหภาพยุโรป ระดับสากลหรือระดับชาติก็ได้ ตราบเท่าที่มาตรฐานสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ เป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการการค้ายุโรป และมีการรับรองมาตรฐานสิ่งแวดล้อมโดยหน่วยงานที่ยอมรับโดยประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

9) กิจการ หรือบริษัทผู้ตรวจสอบขนาดเล็กและขนาดกลาง จะได้รับการส่งเสริมจากจากประเทศสมาชิกที่บริษัทตั้งอยู่ในการเข้าร่วมโครงการ Eco - Management and Audit ทั้งนี้คณะกรรมการการยุโรปจะจัดทำข้อเสนอต่อคณะมนตรียุโรปในการสนับสนุนด้านข้อมูล การฝึกอบรม และด้านเทคนิค ด้านขั้นตอนการตรวจสอบให้แก่กิจการขนาดเล็ก และกลาง เพื่อให้สามารถเข้าร่วมโครงการนี้มากขึ้น

10) ประเทศสมาชิก ส่งเสริมให้กิจการอื่นนอกจากบริษัทผู้ผลิต ได้แก่ ผู้ค้ากระจายสินค้า และผู้ประกอบการบริการสาธารณะอื่น ๆ ให้เข้าร่วมโครงการ Eco - Management and Audit ด้วย และประเทศสมาชิก ต้องมีการเผยแพร่ให้กับบริษัทต่างๆ และสาธารณชน โดยผ่านสื่อที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ทราบถึงกฎหมายนี้โดยทั่วกัน

11) ตามกฎ ระเบียบนี้มีการกำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องงานขั้นตอนการดำเนินงาน ตามระบบมาตรฐานสิ่งแวดล้อม ว่าด้วย Eco - Management and Audit คือ

11.1) หน่วยงานรับผิดชอบ (competent bodies) ที่แต่ละประเทศสมาชิกแต่งตั้งมอบหมายให้รับผิดชอบในเรื่องมาตรฐานสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความเป็นอิสระ ความเป็นกลางของหน่วยงานรับผิดชอบนี้เป็นสำคัญ

11.2) คณะกรรมการ (committee) เป็นคณะกรรมการด้านสิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วยผู้แทนจากทุกประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป โดยมีผู้แทนจากคณะกรรมการการเป็นประธานคณะกรรมการ คณะกรรมการนี้ จะทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอที่เกี่ยวข้องแก่คณะกรรมการการยุโรป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในประเทศสหรัฐอเมริกา (Environmental Protection Agency: EPA) ได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2513 โดยอาศัยคำสั่งของประธานาธิบดี ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร (Executive Order) ลงนามโดยประธานาธิบดีนิกสัน มีจุดมุ่งหมายที่จะรวบรวมงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหลาย ๆ หน่วยงานของรัฐบาลกลาง (Federal) เข้าด้วยกัน EPA จึงมีอำนาจกว้างขวางในการบังคับใช้ตามกฎหมาย Regional Office จะทำหน้าที่พิจารณาเสนอแนะวิธีดำเนินการต่อผู้ฝ่าฝืนกฎหมายที่ก่อให้เกิดมลพิษ โดยอาจดำเนินการในทางการบริหาร หรือส่งฟ้องศาล หรือดำเนินคดีทางแพ่งหรือทางอาญา และอื่น ๆ โดยหลักการแล้ว EPA จะให้มีการตกลงกันระหว่างผู้ฝ่าฝืน กับทางราชการ มากกว่าการส่งฟ้องศาล และจะมีการลงโทษด้วยการปรับเงิน การดำเนินการของ EPA จึงเปลี่ยนจาก Command and Control มาเป็นช่วยเหลือในการจัดการกับปัญหามลพิษ เช่น Environmental Audit แล้วใช้เป็นการดีตัวอย่าง เพื่อให้มีการปฏิบัติตามกันอย่างกว้างขวาง

เนื่องจากสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่มีการปกครองแบบสหพันธรัฐ ดังนั้นการดำเนินงานเรื่องสิ่งแวดล้อมก็เหมือนกับเรื่องอื่น ๆ ที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐบาลกลาง กับรัฐบาลระดับมลรัฐ (State) มีหลายรัฐในสหรัฐอเมริกาที่มี Department of Environmental เพื่อดำเนินการตามกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐ และโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลกลาง ซึ่งมอบหมายให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการความสัมพันธ์ระหว่าง EPA กับรัฐต่าง ๆ เป็นไปในลักษณะของความร่วมมือ โดยรัฐจะเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายที่ EPA ได้วางไว้ EPA จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนต่อรัฐในลักษณะของทรัพยากร คำแนะนำ และความรู้ทางด้านเทคนิค สำหรับรัฐบาลส่วนท้องถิ่น (ระดับ Country หรือ City) มีบทบาทในการดำเนินการและบังคับใช้กฎหมายในโครงการสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่นเดียวกัน

ในสหรัฐอเมริกา มาตรฐานแบบ BSI หรือ EMAS เกือบจะไม่มีผู้สนใจ ยกเว้น
แต่บริษัทข้ามชาติของอเมริกันที่มีโรงงานผลิตอยู่ในกลุ่มสหภาพยุโรปเท่านั้น อย่างไรก็ตาม
โรงงานผลิตอุปกรณ์บางแห่งของอเมริกัน ก็ใช้มาตรฐาน EMAS เพื่อเป็นเครื่องหมาย
สำหรับรายการผลิตในปัจจุบัน ขณะนี้มาตรฐาน ISO 14001 นับว่าเป็นมาตรฐานที่เป็นรูป
ธรรมชัดแจ้งที่สุดในสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของบรรษัทข้ามชาติใหญ่ ๆ
แต่จากการสำรวจขององค์การอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มีบริษัทเพียง 20 รายใน
ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้รับมาตรฐานนี้⁹

ตัวอย่างแนวทางการเตรียมการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรองรับการนำมาตรฐาน
ISO 14001 มาใช้ในสหรัฐอเมริกา

1) การใช้มาตรฐาน ISO 14001 ในโครงการ "การริเริ่มโดยสามัญสำนึก"
(Common Sense Initiative) ซึ่งสามารถนำมาใช้อย่างสอดคล้องกับระบบหลักเกณฑ์
เดิมที่ถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ที่กำหนดให้ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมต้องถือปฏิบัติ
ตามกฎหมายทางด้านสิ่งแวดล้อม ที่แยกกันเกี่ยวกับอากาศ น้ำ และของเสียที่เป็นอันตราย
ซึ่งต้องได้รับใบอนุญาตในแต่ละส่วน โดยกำหนดเป้าหมายของโครงการที่กลุ่มโรงงาน
อุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมผลิตแผ่นโลหะและเคลือบ
โลหะ, อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์, โรงกลั่นน้ำมัน, โรงพิมพ์, กลึงเหล็ก
และทำแผ่นเหล็ก และโรงงานประกอบรถยนต์เชื่อว่าหากผู้ประกอบการในสหรัฐอเมริกา
ให้ความร่วมมือในโครงการนี้ และได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 แล้ว ก็อาจมี
แรงจูงใจให้มีการเลือกใช้บริการจากผู้จัดหาวัสดุอุปกรณ์ หรือผู้รับเหมา ที่ได้รับการรับ
รองมาตรฐาน ISO 14001 ด้วยเช่นกัน

⁹ เพโรจัน หลวงพิทักษ์, "เงื่อนไขการค้าระหว่างประเทศที่ต้องให้ความสนใจ
ต่อสิ่งแวดล้อมความพยายามในการสร้างแนวคิดแบบตะวันตก," For Quality 4
(มกราคม- กุมภาพันธ์ 2541) : 63.

2) การใช้มาตรฐาน ISO 14001 ในโครงการ "โครงการผู้นำด้านสิ่งแวดล้อม" (Environmental Leadership Programme) ภายใต้โครงการนี้รัฐบาลยินยอมให้มีการลดการตรวจสอบการปฏิบัติ ของหน่วยงานราชการ แต่ในผู้ประกอบการจะต้องแสดงให้เห็นว่ามีความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ต้องมีการให้มีการตรวจสอบให้เป็นภาระต่อหน่วยงานราชการ

3) การใช้มาตรฐาน ISO 14001 ใน "โครงการนำร่องการค้นคิดระเบียบข้อบังคับขึ้นใหม่" (Regulatory Reinvention Pilot Project) ภายใต้โครงการนี้ องค์การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมจะฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรับรองตามมาตรฐาน ISO 14001 เพื่อให้เกิดการยอมรับ และปฏิบัติตาม

4) กระทรวงยุติธรรม แห่งสหรัฐอเมริกา อาจให้ความเชื่อถือต่อการรับรองตามมาตรฐาน ISO 14001 ประกอบการพิจารณาโทษทางแพ่ง หรือทางอาญาแก่บริษัท ที่ได้กระทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เช่นกรณีกับบริษัทซึ่งได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 สามารถแสดงให้เห็นว่ามีแผนงานที่จะปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง ให้ถูกต้องตรงกับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมที่กำหนด

5) ตัวอย่างการใช้มาตรการส่งเสริมให้มีการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ในสหรัฐอเมริกา ในข้อกำหนดเกี่ยวกับการนำเสนอรายงานหลักทรัพย์ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา (U.S. Security Law Reporting Requirements) กำหนดให้บริษัท ซึ่งมีการซื้อขายหลักทรัพย์กันในตลาดหลักทรัพย์ต้องรายงานผลการดำเนินงานที่ถูกต้องเป็นจริงเพื่อประโยชน์ในการซื้อขายหลักทรัพย์ด้วย โดยกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืน และถือว่าการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม เป็นส่วนหนึ่งของรายงานผลการดำเนินงานที่บริษัทจะต้องรายงาน อย่างไรก็ตามได้พบว่าประเด็นที่ยุ่งยาก เกี่ยวกับการประเมินต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม การที่สหรัฐอเมริกามีการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ จึงมีแนวโน้มว่าจะทำให้บริษัทต่าง ๆ ออกข้อบังคับให้มีการนำเสนอรายงานให้เป็นไปตามกฎหมายหลักทรัพย์มากขึ้น การเปิดเผยดังกล่าวจะทำให้บริษัทถูกตรวจสอบโดยสาธารณะชน

ในปี พ.ศ.2532 คณะกรรมการควบคุมการค้าหลักทรัพย์ของสหรัฐ (SEC) ได้ออกกฎ ข้อบังคับให้มีการระบุผลการประเมินการประกอบกิจการของบริษัท (MD&A) ดัง เช่น ที่ต้องกระทำเมื่อต้องยื่นเอกสารให้กับคณะกรรมการควบคุมการค้าหลักทรัพย์ รวมทั้งบันทึกพิเศษในเรื่องการเปิดเผย "หนี้สินที่ก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อม" ทั้งที่มีอยู่แล้ว หรือ ที่อาจเกิดขึ้นด้วย การออกกฎ ข้อบังคับฉบับนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ในด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ต่อคณะกรรมการควบคุมการค้าหลักทรัพย์ของ สหรัฐ กฎ ข้อบังคับจากคณะกรรมการควบคุมการค้าหลักทรัพย์ของสหรัฐดังกล่าว ทำให้ บริษัทต่าง ๆ ต้องให้ความสนใจต่อกฎ ข้อบังคับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น บทความที่ตีพิมพ์ในหนังสือ The Environmental Counselor โดย Baker&Mckenzie เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ.2535 ได้วิจารณ์ว่า พัฒนาการในเรื่องดังกล่าว ได้เน้นให้เห็นถึงขอบเขต และความจริงจังของคณะกรรมการควบคุมการค้าหลักทรัพย์ของสหรัฐต่อการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เป็นเหตุทำให้

(1) การเพิ่มการตรวจสอบการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมให้ละเอียด ยิ่งขึ้น จากการวางแผนของคณะกรรมการควบคุมการค้าหลักทรัพย์ของสหรัฐ (Increased Security of Environmental Disclosure Planned by the sec) กระบวนการในการรับรองมาตรฐาน ISO 14000 นั้น แนวโน้มที่จะกำหนดให้มีการ ตรวจสอบ ซึ่งต้องอาศัยการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมด้วย และเพื่อให้มีการเปิดเผย ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น คณะกรรมการควบคุมการค้าหลักทรัพย์ของสหรัฐ จึงได้ จัดทวารสาร Staff Accounting Bulletin ขึ้นมาเพื่อชี้แจงรายละเอียดของกฎ ข้อบังคับที่ให้มีการเปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ตลอดระยะเวลาที่คณะกรรมการ ควบคุมการค้าของสหรัฐ และ EPA ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ในเรื่องพัฒนาการของ การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม องค์การทั้งสองแห่งได้สร้างแบบแผนการปฏิบัติ ให้เป็นรูป ร่างขึ้นด้วย สิ่งสำคัญที่สุดน่าจะ ได้แก่ การที่คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์ยังคงให้ความสนใจ ที่จะผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญๆ ขึ้นมา

(2) กำหนดข้อบังคับที่ห้ามมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมถึงการดำเนินงานต่างประเทศและของบริษัทสาขา คณะกรรมการควบคุมการค้าหลักทรัพย์ ได้มีมติยืนยันว่า กฎ ข้อบังคับที่ห้ามมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของต้นนั้น ครอบคลุมถึงการดำเนินงานของบริษัทสาขาของอเมริกานต่างประเทศด้วย

(3) แรงกดดันจากสำนักบัญชี ให้มีการระบายนละเอียดหนี้สินที่ก่อขึ้นกับสถานะแวดล้อมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศมากขึ้น สำนักบัญชีได้เพิ่มแรงกดดันต่อบริษัททั้งในประเทศและต่างประเทศ ให้จัดทำโครงการประเมินมูลค่าหนี้สินที่ก่อให้กับสิ่งแวดล้อม อันเป็นผลให้บริษัทจำเป็นต้องริเริ่มโครงการประเมินค่าสิ่งแวดล้อม (Environmental Assessment Programe) ขึ้นมาเพื่อแจกแจงและประเมินหนี้สินที่ก่อขึ้นกับสิ่งแวดล้อม การนำมามาตรฐานและการให้การรับรองมาตรฐาน ISO 14000 จึงช่วยให้บริษัทและสำนักบัญชีของบริษัทเหล่านั้น ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินมูลค่าหนี้สินที่ก่อให้กับสิ่งแวดล้อมได้

(4) การใช้กฎ ข้อบังคับโดย SEC เพื่อห้ามมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในธุรกิจค้าหลักทรัพย์ทั้งของหลักทรัพย์ที่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แล้ว และยังไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์¹⁰ กฎหมายหลักทรัพย์ในส่วนที่เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับหนี้สินที่ก่อให้กับสิ่งแวดล้อม ครอบคลุมถึงบริษัทที่ทำการขายหลักทรัพย์ที่กระทำการเสนอขายและรับประกันหลักทรัพย์ด้วย ดังนั้น แม้ผู้ซื้อหลักทรัพย์และถือครองหุ้นที่ยังไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ จึงอาจฟ้องร้องต่อศาล โดยกล่าวหาผู้ขายว่าไม่เปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอ การที่บริษัทได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 โดยทั่วไปแล้ว บริษัทนั้นก็มักจะมีข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อนำเสนอต่อผู้ซื้อด้วย

(5) นโยบายและการประกาศนโยบายสิ่งแวดล้อมสามารถนำไปสู่การฟ้องร้องจากผู้ถือหุ้นได้ (Environmental Policies and Statements Can Lead

¹⁰สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, มาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมสากล ISO 14000 แนวปฏิบัติและผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทย, หน้า 35.

to Shareholder Lawsuits) การให้ใบรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ส่วนหนึ่งนั้น เป็นการกำหนดให้บริษัทต้องจัดทำนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กร เพื่อให้ฝ่ายจัดการ นำไปดำเนินการ โดยสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การนำ กระบวนการตรวจสอบ เพื่อการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ ก็มีผลทำให้เห็นถึง กระบวนการในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้มาตรฐานด้วย ซึ่งทำให้ต้องมีการเสนอรายงาน เกี่ยวกับการฝ่าฝืนดังกล่าว และต้องอธิบายเหตุผลด้วยว่าเหตุใดจึงไม่มีการรายงาน เหตุการณ์ดังกล่าว ต่อฝ่ายจัดการภายในองค์กร หรือต่อหน่วยงานผู้ควบคุมมาตรฐาน หรือ ผู้ถือหุ้น จึงเชื่อว่าจะมีการฟ้องร้องคดี โดยกล่าวหาว่าบริษัทไม่เปิดเผยข้อมูลด้านที่เสี่ยงที่ ก่อให้กับสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอมากขึ้น

3.1.3 กลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชีย

สำหรับในต่างประเทศมาตรฐาน ISO 14000 นั้นว่าเป็นมาตรฐานที่ได้รับความนิยมมาตรฐานหนึ่ง มีประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของ TC 207 กว่า 60 ประเทศด้วยกัน โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียและอาเซียนนั้น ก็มีการตื่นตัว มากเช่นกันในการเตรียมรับมือกับมาตรฐาน ISO 14001 ซึ่งสรุปได้ 11 คือ

ประเทศเกาหลี ได้จัดการทำโครงการนำร่องการนำ ISO 14001 ไป ใช้ในอุตสาหกรรมกลุ่มต่าง ๆ เมื่อปี 2537 ซึ่งมีบริษัทเข้าร่วมโครงการดังกล่าวถึง 53 บริษัทด้วยกัน ในขณะที่เดียวกันก็ได้จัดตั้งองค์กรขึ้นมาสำหรับรับรอง หน่วยงาน (Accreditation Body) ที่ให้บริการรับรอง ISO 14001 (Certification Body) ขึ้นมาในปี 2538 ในปัจจุบันนี้มีบริษัทได้รับใบรับรองมาตรฐานตามระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

11 ชาญยศ บุญญากิจ, "ข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับ ISO 14000" ใน ผลกระทบของ ISO 14000 เทคโนโลยีปลอดมลพิษและหลักการทางเศรษฐศาสตร์ต่อธุรกิจไทย. สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, หน้า 117-123.

ล้อมไบแล้วประมาณ 40 บริษัท (ซึ่งมาตรฐานอาจจะเป็น BS 7750) EMAS หรือ DIS ISO 14001 ซึ่งเปลี่ยนเป็น ISO 14001 หลังจากการประกาศใช้ในปี 2539

ประเทศญี่ปุ่น ได้มีการจัดตั้งองค์กรรับรองหน่วยงานที่ให้การรับรอง (Accreditation Body) ที่ให้บริการรับรอง ISO 14001 (Certification ขึ้นมา เรียบร้อยแล้วในปี 2539 มีทั้งสิ้น 7 หน่วยงาน จากการสำรวจของสถาบันอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยในเดือนพฤษภาคม 2540 พบว่าในประเทศไทยมีผู้ได้รับการรับรองมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมจำนวนทั้งสิ้น 286 ราย และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อุตสาหกรรมที่ได้รับการรับรองมากที่สุด คือ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ส่งออกไปยังต่างประเทศ เช่น บริษัทโตชิบา 17 แห่งที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน ISO 14001 12

ประเทศฮ่องกง ในปี 2538 ได้จัดทำมีโครงการนำร่องในการทำ ISO 14001 มาใช้กับกลุ่มอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ประมาณ 12 บริษัท ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2540 นอกจากนี้ได้จัดทำโครงการนำร่องสำหรับองค์กรขนาดกลาง และขนาดเล็กจำนวน 250 บริษัท รวมทั้งจัดตั้งหน่วยงานให้บริการรับรอง ISO 14001 เมื่อเดือนเมษายน 2539

ประเทศสิงคโปร์ ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ให้บริการการรับรอง ISO 14001 ขึ้นมาในปี 2539 ซึ่งให้บริการการรับรองไบแล้วเพียง 1 บริษัท รวมทั้งได้สนับสนุนโครงการนำร่องอยู่ขณะนี้ 7 บริษัท

ประเทศมาเลเซีย ได้จัดทำโครงการนำร่องในการนำ ISO 14001 ไปใช้ 32 องค์กรด้วยกัน ขณะเดียวกันได้จัดตั้งหน่วยงานรับรอง ISO 14001 ซึ่งให้บริการได้แล้ว ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2538

12ไพโรจน์ หลวงพิทักษ์, "เงื่อนไขการค้าระหว่างประเทศที่ก่อให้เกิดความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม ความพยายามในการสร้างแนวคิดแบบตะวันตก," หน้า 62.

ประเทศจีน ได้มีการจัดตั้งศูนย์ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม เมื่อเดือนมกราคม 2539 เพื่อให้บริการทุก ๆ ด้านของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมการฝึกอบรมให้คำปรึกษา การตรวจสอบ รวมไปถึงการให้การรับรอง ISO 14001 อีกด้วย

จากการศึกษาการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ในต่างประเทศ ชี้ให้เห็นว่าประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลก ทั้งในกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคเอเชีย ต่างให้ความสนใจต่อการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ เนื่องจาก

1. เป็นมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ที่จะช่วยให้สามารถป้องกันมลพิษจากการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งกำลังเป็นปัญหาต่อสภาพแวดล้อมของประเทศอุตสาหกรรม
2. เป็นมาตรฐานระหว่างประเทศที่จะขจัดข้อกีดกันทางการค้าทำให้ประเทศผู้ผลิตสามารถส่งสินค้าผลิตภัณฑ์ของตนเองไปขายยังประเทศต่าง ๆ ได้ แม้ว่าในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป จะมีมาตรฐาน EMAS ซึ่งเป็นระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีหลักเกณฑ์ ขั้นตอนเช่นเดียวกับมาตรฐาน ISO 14001 แต่ก็ได้ให้การยอมรับมาตรฐาน ISO 14001 ด้วย

ทั้งนี้ แต่ละประเทศได้กำหนดแนวทางการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ในลักษณะที่คล้ายกัน เช่น จัดให้มีการฝึกอบรม แนะนำ ให้คำปรึกษา เกี่ยวกับการขอรับการรับรองตามมาตรฐาน ISO 14001 จัดให้มีโครงการนำร่อง โดยให้ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมที่เข้าร่วมโครงการ มีการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามมาตรฐาน ISO 14001 ภายใต้การแนะนำให้คำปรึกษาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม อื่น ๆ ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งหน่วยรับรอง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมในการขอรับการรับรอง และสร้างความเชื่อถือในมาตรฐานการรับรองแก่ประเทศผู้ซื้อสินค้า

แนวทางในการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ในต่างประเทศดังกล่าว จึงเป็นกรณีตัวอย่างที่ประเทศไทยได้ศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ที่เหมาะสมต่อไป

3.2 การนำ ISO 14001 มาใช้ในประเทศไทย

การนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ในประเทศไทย ได้มีประกาศ กระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 2207 (พ.ศ.2539) เรื่อง กำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม : ชื่อกำหนดและชื่อแนะนำในการใช้ มาตรฐานเลขที่ มอก. 14001-2539 โดยได้พิจารณาใช้ ISO 14001 : Environmental Management System - Specification with guidance for use มาใช้ในระดับเหมือนกันทุกประการ (identical) โดยใช้ ISO ฉบับภาษาอังกฤษเป็นหลัก

การพิจารณาสถานภาพทางกฎหมายของ ISO 14001 จึงต้องพิจารณาจากหลักเกณฑ์การกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 ซึ่งเป็นการกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะจากเหตุผลในการประกาศใช้มาตรฐาน ISO 14001 ที่ว่าเพื่อสัมพันธ์กับความต้องการของผู้ใช้ ผู้วิจัยเห็นว่า "ผู้ใช้" หมายถึงผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมที่มีการผลิตสินค้าเพื่อส่งออก ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ตามที่ประเทศผู้ซื้อสินค้าต้องการ

จึงแสดงให้เห็นว่าการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ในประเทศไทย มิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะใช้เป็นมาตรการบังคับ เพื่อป้องกันผลพิษจากการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมโดยตรง และด้วยเหตุที่มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมดังกล่าว ไม่มีสภาพบังคับให้ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมต้องปฏิบัติ สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม จึงประกาศใช้ข้อกำหนดทั่วไปว่าด้วยหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นเงื่อนไขในการแสดงเครื่องหมายรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเท่านั้น กล่าวคือ กำหนดให้โรงงานอุตสาหกรรมที่มีความประสงค์หรือสมัครใจนำมาตรฐาน ISO 14001 ไปใช้ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมที่กำหนด หากไม่รักษาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมตามที่ได้รับรับรองและ/หรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่คณะกรรมการได้อนุมัติให้การรับรองไว้ ก็อาจถูกพักการรับรอง หรือเพิกถอนการรับรอง ได้

ดังนั้น การนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ในประเทศไทย จึงเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาแนวทาง หรือมาตรการในการส่งเสริมให้มีการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ให้บังเกิดผลในทางส่งเสริมป้องกันมลพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมโดยแบ่งหน่วยงานออกเป็น 2 ส่วน คือ หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานเอกชน

3.2.1 หน่วยงานภาครัฐ

3.2.1.1 กรมโรงงานอุตสาหกรรม

กรมโรงงานอุตสาหกรรม ได้ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2485 ได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจหน้าที่ ตามการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ กล่าวคือ ช่วงระยะเวลาการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า ได้ทำหน้าที่ดำเนินการรัฐวิสาหกิจ พร้อม ๆ กับสนับสนุนการเริ่มต้นของการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2482 ช่วงระยะเวลาการสนับสนุนอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก โดยได้ยุบเลิกบทบาทผู้ประกอบการและทำหน้าที่ควบคุมดูแลโรงงาน โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2512 และในช่วงระยะเวลาการสนับสนุนอุตสาหกรรมที่ต้องแข่งขันเพื่อการส่งออก กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้ปรับเปลี่ยนหน้าที่ เป็นการกำกับ ดูแล ส่งเสริม และพัฒนาอุตสาหกรรม¹³ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 และมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน กฎหมายว่าด้วยวัตถุอันตราย กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการรั่วสารระเหย กฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนเครื่องจักร ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดตั้ง

¹³ เหตุผลในการตราพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535

ศูนย์บริการเพื่อการลงทุน และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องรวมทั้งควบคุม กำกับ และดูแลการดำเนินงานของโรงงานเอกชน และโรงงานอุตสาหกรรมมาสังกัดของกรม ำให้ปฏิบัติตามสัญญาหรือข้อบังคับ

กรมโรงงานอุตสาหกรรม ได้กำหนดทิศทาง และแนวทางการดำเนินการเพื่อเร่งรัดการป้องกัน และแก้ไขปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรม และจะมีส่วนในการส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ โดยแบ่งแนวทางดำเนินการออกเป็น 4 ด้าน 14 คือ

- 1) ด้านการป้องกัน ได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อการป้องกันมิให้การประกอบกิจการอุตสาหกรรม ก่อผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น
 - การพิจารณาความเหมาะสมของมาตรการที่ทางโรงงานจะใช้ในการบำบัดของเสียและสารอันตราย ก่อนที่จะพิจารณาอนุมัติโครงการที่ขออนุญาต ตามกฎหมายโรงงาน และกฎหมายวัตถุอันตราย
 - การศึกษาและเผยแพร่มาตรการเพื่อการลดมลพิษจากแหล่งผลิต และแหล่งกำเนิด
 - การจัดทำโครงการนำร่อง เพื่อนำมาที่ผ่านกระบวนการผลิต กลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ และโครงการแยกของมีค่าจากน้ำเสียของโรงงาน เพื่อเผยแพร่และเป็นประโยชน์ต่อการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
 - การจัดการฝึกอบรมแก่ผู้ควบคุมระบบบำบัดของเสียในโรงงานต่าง ๆ
- 2) ด้านการแก้ไข เพื่อกำกับดูแลโรงงานอุตสาหกรรมมิให้ละเลยหรือละเมิดต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้ให้ความสำคัญต่อการดำเนินการด้านการป้องกัน โดย

14กรมโรงงานอุตสาหกรรม, "ทิศทางและแนวทางการดำเนินการของกรมโรงงานอุตสาหกรรม," กรมโรงงานอุตสาหกรรม 1 (ตุลาคม-ธันวาคม 2538) : 8 - 9.

- กวดขันการตรวจสอบระบบบำบัดของเสียทั้งทางด้านน้ำ อากาศ เสียง ฝุ่นละออง กากสารพิษ และสารอันตรายต่าง ๆ
- ช่วยเหลือทางด้านวิชาการ เพื่อระงับปัญหาของกลุ่มโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็กบางประเภท
- กำหนดมาตรการบังคับเพื่อติดตามผลการใช้ระบบบำบัดของเสีย เช่น การติดตั้งมิเตอร์ไฟฟ้าแยกย่อยที่ระบบบำบัดของเสีย เพื่อวัดการใช้กระแสไฟฟ้าในการเดินระบบ การให้จัดการรายงานการใช้สารเคมีในการบำบัดของเสีย
- การใช้ระบบสารสนเทศเข้าช่วย ในการบริหารงานติดตามผลโดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์ ควบคุมสารมลพิษในระยะไกล ซึ่งจะส่งผลข้อมูลการวิเคราะห์โดยตรงมายังคอมพิวเตอร์ศูนย์กลางที่กรมโรงงานอุตสาหกรรม
- จัดให้มีระบบบำบัดของเสียแบบเคลื่อนที่ได้จำนวน 2 ชุด เพื่อเข้าป้อนดำเนินการบำบัดของเสียในภาวะวิกฤตในแหล่งต่าง ๆ
- จัดตั้งศูนย์วิเคราะห์สารมลพิษอุตสาหกรรมในภูมิภาครวม 4 แห่ง คือ จังหวัดเชียงใหม่ สงขลา ขอนแก่น และราชบุรี และประกอบภารกิจการแก้ไขโรงงานหรือสั่งปิดโรงงาน

3) ด้านการจัดการ สำหรับมาตรการระยะยาวที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหามลพิษ อันเนื่องจากการประกอบกิจการโรงงาน กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้ใช้มาตรการด้านการบริหารจัดการ เป็น 2 มาตรการ คือ

3.1 มาตรการการรวมกลุ่มอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มอุตสาหกรรม โดยประกาศเป็นเขตประกอบการอุตสาหกรรมตาม มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 ปัจจุบันนี้ไม่มีประกาศเขตประกอบการอุตสาหกรรม รวม 19 แห่ง

3.2 มาตรการการบริหารและจัดการสิ่งแวดล้อมโดยระบบรวม

กรมโรงงานอุตสาหกรรม ดำเนินการตามมาตรการนี้เป็น 2 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 ให้ภาครัฐลงทุนก่อสร้างโครงการ และให้บริษัทเอกชนเข้ามาบริหารจัดการ

แนวทางที่ 2 ให้ภาครัฐลงทุนร่วมกับเอกชนในการก่อสร้าง และบริหารโครงการ กล่าวคือ

(1) ระบบบำบัดน้ำเสียรวม เป็นระบบที่ภาครัฐลงทุนก่อสร้างโครงการ และให้บริษัทเอกชนเข้ามาบริหารจัดการ มีการดำเนินการ รวม 4 โครงการ คือ โครงการสุขสวัสดิ์, โครงการรังสิต, โครงการกระทุ่มแบน และโครงการสามพราน

(2) ระบบกำจัดกากของเสียรวม เป็นระบบที่ภาครัฐลงทุนก่อสร้างและเข้าร่วมทุนกับภาคเอกชนมีการดำเนินการอยู่ 2 โครงการ คือ

(2.1) โครงการแสมดำ-ราชบุรี เป็นโครงการที่รัฐลงทุนก่อสร้างและให้บริษัทเอกชนเข้าดำเนินการ ประกอบด้วย ระบบบำบัดทางเคมี-ฟิสิกส์ และระบบปรับเสถียรที่ศูนย์ฯ แสมดำ และนำไปฝังกลบที่จังหวัดราชบุรี

(2.2) โครงการบริษัท บริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจำกัด (GENCO) เป็นโครงการที่รัฐร่วมทุนกับภาคเอกชน ในอัตราส่วนการลงทุนร้อยละ 25 มีการลงทุนในโครงการรวมประมาณ 2,400 ล้านบาท มีการดำเนินการ 3 ระบบ คือ ระบบปรับเสถียรและฝังกลบ ระบบบำบัดทางเคมี-ฟิสิกส์ ระบบเตาเผา

4) ด้านการสนับสนุน นอกเหนือจากการดำเนินการตามมาตรการป้องกันแก้ไขและจัดการแล้ว กรมโรงงานอุตสาหกรรมยังใช้มาตรการด้านการสนับสนุน เพื่อช่วยเหลือในการรักษาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม เช่น

- การมีส่วนร่วมในโครงการมาตรฐาน การจัดการสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ หรือ ISO 14000¹⁵ Environmental Management Standards ในส่วนของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม Environmental Management System และการตรวจประเมินสิ่งแวดล้อม Environmental Auditing โดยได้มีการจัดตั้งคณะ

15 คำสั่งกรมโรงงานอุตสาหกรรมที่ 122/2538 ลงวันที่ 22 มิถุนายน 2538

ทำงานเพื่อดำเนินการเรื่องมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม กำหนดอำนาจหน้าที่ ได้แก่ ศึกษาและจัดทำข้อเสนอเรื่องมาตรฐานว่าด้วยระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14000 ในส่วนของบทบาทของกรมโรงงานอุตสาหกรรม, ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ พิจารณาและดำเนินการทามาตรการรับรองโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้มาตรฐานให้ได้มาซึ่ง ISO 14000

- การนำระบบสารสนเทศมาใช้เพื่อสนับสนุนในการกำกับ ดูแล และให้คำแนะนำทางวิชาการ คือ ศูนย์ข้อมูลสิ่งแวดล้อม, ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์, ระบบข้อมูลห้องสมุด, การประชาสัมพันธ์เพื่อการเสริมสร้างจิตสำนึกในการรักษาคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม โดยผ่านสื่อสารการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ

นอกจากนั้นกรมโรงงานอุตสาหกรรม ยังเป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้เป็นหน่วยงานเจ้าของเรื่อง ในการดำเนินการตามพันธกรณีระหว่างประเทศตามอนุสัญญา และพิธีสารต่าง ๆ ดังนี้

1) อนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยการป้องกันชั้นบรรยากาศโอโซน

อนุสัญญาเวียนนา เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้น โดยโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) ซึ่งมีการอภิปรายว่าทุกประเทศที่เป็นสมาชิกต้องให้ความร่วมมือในการปกป้องชั้นโอโซนที่หุ้มห่อโลกมิให้ถูกทำลาย มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ร่วมกัน ศึกษาและแลกเปลี่ยนข้อมูล ตั้งสถานีตรวจสอบบรรยากาศ ฯลฯ

2) พิธีสารมอนทรีออลว่าด้วยการควบคุมสารทำลายชั้นบรรยากาศโอโซน

พิธีสารมอนทรีออลเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้น โดยโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) จัดทำขึ้นภายใต้อนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยการป้องกันชั้นบรรยากาศโอโซน โดยมีสาระสำคัญในการควบคุมและยกเลิกการใช้สารเคมีที่ทำลายโอโซนซึ่งประเทศไทยได้ลงนามและให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาเวียนนาและพิธีสารมอนทรีออล เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2532 และมีผลบังคับใช้ต่อประเทศไทยเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2532 ซึ่งในส่วนของกรมโรงงานอุตสาหกรรมได้ดำเนินการ คือ

- การจัดทำแผนแห่งชาติว่าด้วย การลดและเลิกใช้สารที่ทำลายสารโอโซน และการดำเนินการเพื่อเป็นไปตามแผนแห่งชาติ

- จัดตั้งคณะทำงานในแต่ละภาคอุตสาหกรรม เพื่อประสานงานกับภาคเอกชน และนำไปสู่การปฏิบัติตามพันธกรณี

- ประสานงานกับองค์การระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก องค์การสหประชาชาติทางด้านสิ่งแวดล้อมเช่น UNEP และ UNDP บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จำกัด เพื่อจัดทำโครงการขอความช่วยเหลือในการปรับเปลี่ยนการใช้สารซึ่งเงินดังกล่าวได้จากกองทุนพหุภาคีภายใต้พิธีสารมอนทรีออล ซึ่งประเทศไทยได้รับอนุมัติความช่วยเหลือคิดเป็นเงินกว่า 18 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และจัดทำโครงการขอรับความช่วยเหลือผ่านธนาคารโลกจำนวนเงิน 40 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

3) อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามอาวุธเคมี

เป็นอนุสัญญาที่จัดทำโดย ข้อตกลงระหว่างประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ที่ต้องการกำจัดและทำลายอาวุธเคมี โดยในส่วนของกรมโรงงานอุตสาหกรรมมีความเกี่ยวพัน เรื่องสารเคมีที่ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมและอุปกรณ์ที่อาจนำไปผลิต หรือตัดแปลงให้เป็นอาวุธเคมีได้ รวมทั้งมาตรการการตรวจสอบ และมาตรการประกาศแจ้งของสารเคมีจากองค์การที่จัดตั้งขึ้นตามอนุสัญญา

4) อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการขนย้ายกากสารพิษข้ามแดนและการกำจัด

เป็นอนุสัญญาซึ่งจัดทำขึ้นโดยโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ เพื่อควบคุม และป้องกันการขนย้ายกากสารพิษจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ไปที่งานประเทศที่กำลังพัฒนา รวมทั้งการกำจัดกากสารพิษเหล่านั้นในแหล่งกำเนิดของกากสารพิษอย่างเหมาะสม สำหรับประเทศไทย มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2 แห่ง คือ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม จะเป็นหน่วยงานประสานงาน (National Focal Point) และกรมโรงงานอุตสาหกรรม จะเป็นหน่วยงานผู้มีอำนาจ (National Authority) ในการควบคุมกากสารพิษข้ามแดน กรมโรงงานอุตสาหกรรมใช้พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 โดยออกเป็นประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อดำเนินการสำหรับกากอุตสาหกรรมภายในประเทศ นอกจากนี้ในบางกรณีกรมโรงงานอุตสาหกรรมได้ขอความร่วมมือจากกระทรวงพาณิชย์ เพื่อการออกประกาศห้ามนำเข้าหรือ

าให้นำเข้าได้ โดยความเห็นชอบของกรมโรงงานอุตสาหกรรม สำหรับภาคสารพิษอันตราย
บางชนิดที่อาจนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตภายในประเทศได้

ทิศทาง และแนวทางดำเนินการของกรมโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งพันธกรณี
ระหว่างประเทศตามอนุสัญญา และพิธีสารดังกล่าวข้างต้น เป็นผลให้ผู้ประกอบกิจการ
โรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่ภายใต้การกำกับ ดูแลของกรมโรงงานอุตสาหกรรม ต้องหันมา
สนใจ และให้ความสำคัญต่อการป้องกันมลพิษที่เกิดจากการประกอบกิจการ ทั้งนี้ เพื่อให้
การประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และเมื่อโรงงาน
อุตสาหกรรมสามารถจัดการสิ่งแวดล้อมได้เช่นนั้น ก็จะแสดงถึงความพร้อมในการขอรับ
การรับรองตามมาตรฐาน ISO 14001

3.2.1.2 สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม หรือ สมอ. ด้รับ
การจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 มีฐานะเป็น
กรมหนึ่งของกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้แทนประเทศไทยในองค์การระหว่าง
ประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน รับผิดชอบการดำเนินงานทางด้านมาตรฐานของประเทศ
และมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานตามที่กฎหมายกำหนด

การดำเนินงานของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม¹⁶

1) การกำหนดมาตรฐาน

สมอ. ได้ดำเนินการกำหนดมาตรฐาน 32 สาขา ตามความต้องการและ
การขยายตัวของอุตสาหกรรมการค้า และเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเป็นไปตามนโยบาย

¹⁶ กองส่งเสริมและฝึกอบรม สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, "14
ตุลาคม วันมาตรฐานโลก การค้าโลกต้องการมาตรฐานสากล," For Quality 4
(พฤศจิกายน - ธันวาคม 2540) : 32-33.

บายของรัฐด้วย และในปัจจุบันได้เน้นในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต การรักษาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีการกำหนดมาตรฐาน 2 ระดับ คือ

1.1) การกำหนดมาตรฐานระดับประเทศ สมอ.ดำเนินการกำหนด แก้ไข ปรับปรุง และยกเลิกมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (มอก.) มาตรฐานวิธีทดสอบและมาตรฐานพื้นฐานในสาขาต่าง ๆ โดยเน้นในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค ความปลอดภัย สุขอนามัย รวมถึงการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และการประหยัดพลังงาน นอกจากนี้การกำหนดมาตรฐาน จะกำหนดให้สอดคล้องกับประเทศคู่ค้า หรือมาตรฐานสากล เพื่อประโยชน์ในการส่งออกอีกด้วย

1.2) การกำหนดมาตรฐานระดับระหว่างประเทศ สมอ.ในฐานะที่เป็นตัวแทนประเทศไทย ในการเป็นสมาชิกองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (ISO) คณะกรรมาธิการระหว่างประเทศว่าด้วยเทคนิคไฟฟ้า (IEC) และเป็นผู้ประสานงานกลางของโครงการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ FAO/WHO (Codex-Alimentarius commission)

2) การรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์

สมอ.ได้ดำเนินการรับรองคุณภาพ (product certification) ที่เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐาน ให้แก่ผู้ผลิตที่ประสงค์จะขอการรับรอง โดยการอนุญาตให้แสดงเครื่องหมายมาตรฐาน เพื่อสนับสนุนให้ภาคอุตสาหกรรมนำมาตรฐานไปใช้พัฒนาการผลิตให้มีคุณภาพ และเพื่อสร้างความนิยมเชื่อถือในผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภค และสามารถแข่งขันได้ในตลาดการค้า เครื่องหมายมาตรฐาน แบ่งออกเป็น

2.1) เครื่องหมายมาตรฐาน

เป็นเครื่องหมายที่ผู้ผลิตสามารถ ยื่นคำขอใบอนุญาตได้โดยสมัครใจโดย สมอ. จะอาศัยอำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ประกาศกำหนดมาตรฐานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมอุตสาหกรรม ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 ซึ่งผู้ผลิตที่สนใจก็สามารถยื่นคำขอใบอนุญาตแสดงเครื่องหมายมาตรฐานได้ และเมื่อผลิตภัณฑ์และโรงงานผ่านการ

ตรวจสอบตามหลักเกณฑ์แล้ว ก็จะได้รับใบอนุญาตให้แสดง เครื่องหมายมาตรฐานกับผลิตภัณฑ์ของตนได้

2.2) เครื่องหมายมาตรฐานบังคับ

เป็นเครื่องหมายที่ใช้กับผลิตภัณฑ์ ที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดค่าให้ ต้องเป็นไปตามมาตรฐาน ตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 ซึ่งจะมีผลบังคับกับผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์ชนิดนั้น ๆ ทุกรายในประเทศ จะต้องยื่นขอใบอนุญาตในการทำผลิตภัณฑ์ ทั้งต้องทำผลิตภัณฑ์ให้เป็นไปตามมาตรฐานด้วย นอกจากนี้ ยังมีผลบังคับรวมไปถึงผู้นำเข้า และร้านจำหน่ายที่วราชอาณาจักรต้องนำเข้า และจำหน่ายเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการตรวจสอบตามมาตรฐานดังกล่าว และแสดง เครื่องหมายมาตรฐานบังคับแล้วเท่านั้น

2.3) เครื่องหมายมาตรฐานเฉพาะด้านความปลอดภัย

เป็นเครื่องหมายที่ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์เฉพาะ ด้านความปลอดภัย โดยส่วนใหญ่จะเป็นผลิตภัณฑ์ที่เน้นความปลอดภัย เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า รถจักรยานยนต์ และรถยนต์เฉพาะด้านความปลอดภัย เป็นต้น ซึ่งมีทั้งมาตรฐานเฉพาะ ด้านความปลอดภัยทั่วไป และมาตรฐานเฉพาะด้านความปลอดภัยบังคับ ผู้ผลิตสามารถยื่น คำขอการรับรองคุณภาพได้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการขอใบอนุญาตแสดง เครื่องหมายมาตรฐาน ทั่วไป และ เครื่องหมายมาตรฐานบังคับแล้วแต่กรณี ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการตรวจสอบก็จะแสดง เครื่องหมายมาตรฐานเฉพาะด้านความปลอดภัยได้

นอกจากนั้น สมอ.ได้เปิดให้บริการรับรองตามมาตรฐานต่างประเทศ โดยได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยตรวจสอบให้กับสถาบันมาตรฐานต่างประเทศ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ประกอบการที่ส่งสินค้าไปจำหน่ายยังประเทศนั้น ๆ ซึ่งขณะนี้ สมอ.ได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยตรวจสอบของสถาบันต่างประเทศ ดังต่อไปนี้

- (1) การตรวจเพื่อรับรองตามมาตรฐานอุตสาหกรรมให้แก่ประเทศญี่ปุ่น (JIS MARKS), ประเทศเยอรมัน (VDE) เฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้า และประเทศอัฟริกา (SABB)

(2) การรับรองล่วงหน้าให้แก่ประเทศศรีลังกา สำหรับผลิตภัณฑ์น้ำตาลทรายแดง และปลาแมกเกอเรลกระป๋อง

(3) การตรวจติดตามผลให้แก่ประเทศสาธารณรัฐอัฟริกาใต้ (SABS) สำหรับผลิตภัณฑ์ถุงยางอนามัย

กรณีที่ผลิตภัณฑ์ยังไม่มีข้อกำหนดมาตรฐานแต่ผู้ผลิตต้องการได้รับการรับรองคุณภาพนั้น สมอ. จะให้การรับรองโดยวิธีการจดทะเบียนผลิตภัณฑ์ซึ่งสิทธิประโยชน์ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.2535 ที่ผู้ผลิตจะได้รับก็จะเป็นเช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์ที่แสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

3) การรับรองระบบคุณภาพ และสัญลักษณ์โรงงานอุตสาหกรรมอาหาร

สมอ. ให้บริการรับรองระบบคุณภาพตามอนุกรมมาตรฐาน มอก.-ISO 9000 ซึ่งเทียบเท่ากับมาตรฐานระหว่างประเทศ ISO 9000 Quality System และให้การรับรองสัญลักษณ์ในการผลิตอาหาร

4) การทดสอบ และการรับรองความสามารถห้องปฏิบัติการ

สมอ. ให้บริการห้องปฏิบัติการทดสอบอื่น เพื่อทำการทดสอบผลิตภัณฑ์ในการพิจารณารับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ และศูนย์ทดสอบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและฝึกอบรมด้านการมาตรฐานได้ให้บริการวิเคราะห์ทดสอบ ตรวจสอบคุณภาพวัสดุและผลิตภัณฑ์ เพื่อการกำหนดมาตรฐาน การรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ 6 สาขา ได้แก่ เครื่องจักรกล อิเล็กทรอนิกส์ วัสดุเคมี วัสดุก่อสร้าง และอาหาร นอกจากนั้นได้ดำเนินการให้การรับรองห้องปฏิบัติการทดสอบของภาคเอกชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการทดสอบของภาคเอกชนและเพื่อประโยชน์ในการยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างประเทศ ทั้งนี้ในการดำเนินงานเป็นไปตาม ISO/IEC GUIDE 25

5) การรับรองฉลากเขียว

สมอ. ร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ได้เปิดให้บริการรับรองฉลากเขียวแล้ว ตามแนวทางสากลที่ต้องการรับรองผลิตภัณฑ์ที่ช่วยลดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม โดย

รวมภายในประเทศ ให้ข้อมูลที่เป็นกลางต่อผู้บริโภค เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย นอกจากนี้ ยังเป็นการผลักดันให้ผู้ผลิตใช้เทคโนโลยี หรือวิธีการผลิตที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย เพื่อส่งผลตอบแทนทางเศรษฐกิจแก่ผู้ผลิตเองในระยะยาวผู้ประกอบการที่ต้องการทำสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และต้องการใช้ฉลากเขียว สามารถยื่นคำขอได้โดยความสมัครใจ เพื่อให้ได้รับการรับรองกับผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการประเมิน และตรวจว่าได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของฉลากเขียว

6) การรับรองระบบงาน (Accreditation) ¹⁷

สืบเนื่องจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อส่งเสริมการค้าและปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ อันเป็นผลให้เกิด องค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ซึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพยายามที่จะแก้ไขปัญหาเพื่อขจัดอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า วิธีแก้ปัญหาคือองค์การมาตรฐานระหว่างประเทศ (International Organization for Standardization : ISO) สนับสนุนให้ใช้ คือ การจัดการให้มีกรอบซึ่งกันและกัน ระหว่างหน่วยงานที่ทำความตกลงกันได้ (Mutual Recognition Arrangement - MRA) รวมทั้งการปรับมาตรฐานให้สอดคล้องกัน (Standards Harmonization) โดยยึดมาตรฐานสากลเป็นหลัก และวิธีที่จะบรรลุถึง MRA ที่ประเทศต่าง ๆ กำลังใช้อยู่ และเป็นที่ยอมรับกันแล้ว คือ โดยการส่งเสริมให้แต่ละประเทศจัดตั้ง คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการรับรองระบบงานด้านการมาตรฐาน (National Accreditation Council : NAC) ขึ้น มาดำเนินการให้ระบบมาตรฐานของแต่ละประเทศเป็นไปในทางเดียวกัน โดยคณะกรรมการ NAC จะเป็นผู้ให้การรับรองฐานะของหน่วยงาน ที่จะไปทำหน้าที่รับรองระบบต่าง ๆ ของผู้ประกอบการที่มีคุณสมบัติต้องตามข้อกำหนดที่วางไว้

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ.2538 เห็นชอบในการปรับปรุงแก้ไขชื่อ องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพิจารณากิจกรรมมาตรฐาน เพื่อ

¹⁷ สำนักงานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, รายงานประจำปี 2539 : 39

ส่งออกไปยังประชาคมยุโรป โดยแก้ไขชื่อเป็นคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการรับรองระบบงานด้านการมาตรฐาน (National Accreditation Council : NAC) ต่อมาคณะกรรมการได้แต่งตั้งคณะกรรมการสาขา เพื่อพิจารณาดำเนินงาน รวมทั้งเสนอแนะข้อคิดเห็นต่อคณะกรรมการโดยมีขอบข่ายการรับรองความสามารถ คัดค้านและสิทธิของหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเพื่อการมาตรฐานในกิจกรรมหลัก ๆ ต่อไปนี้¹⁸

(1) การรับรองระบบคุณภาพ (Quality system Certificatation) ให้ความยอมรับฐานะและความสามารถของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งปฏิบัติงานด้านการประเมินระบบคุณภาพและรับรองระบบคุณภาพของผู้ผลิต ผู้ให้บริการ และอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติเป็นไปตามอนุกรมมาตรฐาน มอก.ISO 9000 ที่เกี่ยวข้อง

(2) การรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management system Certificatation) ให้ความรับรองความสามารถหรือรับรองวิทยฐานะของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร / การจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีคุณสมบัติ และความสามารถในการประเมิน และรับรองระบบมาตรฐาน อนุกรม มอก.ISO 14000 ที่เกี่ยวข้อง

(3) การรับรองความสามารถห้องปฏิบัติการ (Laboratory Accreditation) ให้ความยอมรับฐานะ และความสามารถของหน่วยงานของรัฐที่ปฏิบัติงานด้านการรับรองความสามารถของห้องปฏิบัติการและมีคุณสมบัติเป็นไปตามมาตรฐานสากลว่าด้วยคุณลักษณะของหน่วยรับรองห้องปฏิบัติการ

(4) การจดทะเบียนบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิด้านการมาตรฐาน (Personel Registration) หลักสูตรและองค์การฝึกอบรม จัดทะเบียนบุคลากรที่มีคุณสมบัติถูกต้องในด้านการตรวจสอบ / ประเมินในระบบงานมาตรฐานตามหลักเกณฑ์สากล (ISO 10011-2) และให้การรับรองฐานะขององค์การที่ทำหน้าที่ฝึกอบรมบุคลากรตลอดจนหลักสูตรการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้อง

¹⁸ กองส่งเสริมมาตรฐาน, "NAC กับบทบาทด้านมาตรฐาน," For Quality 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2539) : 15 - 16.

จากการดำเนินงานของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ดังกล่าวแล้วข้างต้น จึงเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ ทั้งในแง่ของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ และเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ และอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายมาตรฐาน ISO 14001 ในระยะแรก รวมไปถึงการทำหน้าที่ให้แก่คณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยการรับรองระบบงานด้านการมาตรฐาน ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบ และอนุญาตให้หน่วยงานรับรองของเอกชน สามารถตรวจสอบและรับรองมาตรฐาน ISO 14001 แทนหน่วยงานภาครัฐการได้

3.2.1.3 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) จัดตั้งขึ้นโดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 339 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515¹⁹ เป็นรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีเป็นกลไกในการพัฒนาประเทศ โดยกระจายอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาคในรูปแบบของนิคมอุตสาหกรรม เป็นยุทธศาสตร์การผลิตที่ผสมผสานและสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงงานการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมทั่วประเทศ ตามพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดหาที่ดินที่เหมาะสมเพื่อจัดตั้ง หรือขยายนิคมอุตสาหกรรมและดำเนินการปรับปรุงที่ดินเพื่อให้บริการตลอดจนจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน รวมทั้งสาธารณูปโภคให้แก่ผู้ประกอบการในนิคมอุตสาหกรรม

เพื่อให้สามารถปฏิบัติการได้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 จึงได้ให้อำนาจแก่การนิคม

¹⁹การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, "การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยกับการสนับสนุนการส่งออก," 2540, : 1.

อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ในการควบคุมการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงงาน อุตสาหกรรม และผู้ใช้ที่ดินในนิคมอุตสาหกรรมให้เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ และ กฎหมาย รวมทั้งการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสาธารณสุข หรือที่กระทบกระเทือนต่อคุณภาพ สิ่งแวดล้อม (มาตรา 10)

อำนาจหน้าที่ของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือ กอ.ที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการสิ่งแวดล้อม และการป้องกันปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ 2 ประการ

1) บทบาทในการควบคุม และตรวจสอบการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อให้ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย รวมทั้งการดำเนินงานที่เกี่ยวกับ สาธารณสุข หรือที่กระทบกระเทือนต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม (มาตรา 10) แม้พระราชบัญญัติ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จะกำหนดให้การตั้งโรงงาน หรือการประกอบกิจการ โรงงานในนิคมอุตสาหกรรมให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานแต่ได้กำหนดให้ การอนุญาต ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นให้เป็นอำนาจหน้าที่ ของผู้ว่าราชการฯ (มาตรา 42) ดังนั้น การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จึงมีอำนาจหน้าที่ ในการควบคุมตรวจสอบการประกอบกิจการโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรม เช่นเดียวกับ กรมโรงงานอุตสาหกรรม

2) บทบาทในการส่งเสริมให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันมลพิษที่เกิด จากการประกอบกิจการในเขตนิคมอุตสาหกรรม

- กำหนดให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงที่ดินเพื่อให้บริการ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม โดยจัดให้มีสาธารณูปโภคที่รวมทั้งโรงบำบัดน้ำเสีย (มาตรา 6 (2))

- กำหนดให้คณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย มี อำนาจวางนโยบาย ควบคุมดูแลทั่วไป และให้รวมถึงการออกระเบียบ หรือข้อบังคับเพื่อ ปฏิบัติการให้เป็นไปตามมาตรา 6 และมาตรา 10 (มาตรา 23 (1)) ทั้งนี้ระเบียบหรือ ข้อบังคับดังกล่าว ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อควบคุมการประกอบกิจการทำให้เกิดความ

กระทบกระเทือนต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ย่อมจะมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิ และประโยชน์
ของผู้ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรม

จากบทบาทของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการ
จัดการสิ่งแวดล้อมดังกล่าวแล้วข้างต้น ในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลและตรวจสอบ
การประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรม ได้ปฏิบัติตามกฎหมาย
ระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับหน้าที่ความรับผิดชอบของ
กรมโรงงานอุตสาหกรรม และในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมให้มีการจัดการ
สิ่งแวดล้อม ด้วยมาตรการให้สิทธิ ประโยชน์ แก่ผู้ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมใน
เขตนิคมอุตสาหกรรม เช่นเดียวกับสำนักงานส่งเสริมการลงทุน แม้การนิคมอุตสาหกรรม
แห่งประเทศไทย จะไม่สามารถบังคับให้ผู้ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมในเขตนิคม
อุตสาหกรรมต้องขอรับการรับรองตามมาตรฐาน ISO 14001 ได้โดยตรง เนื่องจากขัด
ต่อหลักการของการจัดการสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐาน ISO 14001 แต่ถือเป็นหน่วยงานที่
สามารถส่งเสริม หรือสนับสนุนให้ผู้ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรมมี
ความพร้อมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อขอรับการรับรองตามมาตรฐาน ISO
14001 ได้ เช่น การตรวจสอบ ควบคุม การปล่อยทิ้งของเสีย และระบบการจัดการของ
เสียของผู้ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมอย่างใกล้ชิดให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ
ข้อบังคับ หรือการให้สิทธิ และประโยชน์แก่ผู้ประกอบกิจการในการจัดหา หรือติดตั้ง
เครื่องมือ และอุปกรณ์ ในการบำบัด หรือจัดการของเสีย หรือการจัดให้มีระบบบำบัด
หรือการจัดการของเสียรวม เพื่อให้บริการแก่ผู้ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมใน
เขตนิคมอุตสาหกรรม และเมื่อผู้ประกอบกิจการรายใดที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน
ISO 14001 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ก็สามารถจะให้การส่งเสริม และ
สนับสนุนให้เป็นตัวอย่างของการเตรียมการแก่ผู้ประกอบกิจการรายอื่นที่ต้องการขอรับการ
รับรองตามมาตรฐาน ISO 14001 ซึ่งขณะนี้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยร่วมกับ
สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม จัดโครงการส่งเสริมการจัดสร้างระบบจัดการ
สิ่งแวดล้อม ISO 14000 ในนิคมอุตสาหกรรม ระหว่าง มกราคม - ธันวาคม 2541

3.2.2 หน่วยงานภาคเอกชน

3.2.2.1 สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นองค์กรภาคเอกชน 20 ก่อตั้งในรูปของสมาคมอุตสาหกรรมไทย เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2510 ด้วยความร่วมมือของนักอุตสาหกรรมกลุ่มหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทย ต่อภาครัฐ สมาคมอุตสาหกรรมไทยได้เริ่มมีบทบาท โดยเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการของภาครัฐบาล เมื่อประมาณกลางเดือนมิถุนายน 2524 และได้เสนอข้อมูลและความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์จากภาคเอกชน ทำให้รัฐบาลสามารถปรับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจให้สอดคล้องเหมาะสม ดังนั้น เพื่อเป็นการสนับสนุน และส่งเสริมการประกอบอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จึงได้เสนอให้จัดตั้ง "สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย" ขึ้น ตามพระราชบัญญัติสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2530 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ.2530 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ให้สามารถออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าได้เองแทนกระทรวงพาณิชย์ และส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา วิจัย อบรม เผยแพร่วิชาการ และเทคโนโลยีเกี่ยวกับอุตสาหกรรม ส่งเสริมนักอุตสาหกรรม และเป็นแหล่งกลางสำหรับนักอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ต่อวงการอุตสาหกรรมไทย บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย คือ การเจรจาต่อรองเรื่องต่าง ๆ ด้านอุตสาหกรรมเพื่อประโยชน์ของประเทศ โดยการเข้าร่วมประชุมกับองค์กรธุรกิจเอกชน ด้านอุตสาหกรรมหลาย ๆ องค์กรทั่วโลก

20 รัชนิ อังตระกูล, "สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย : เส้นทางสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรม," รัฐสภาสาร 36 (มกราคม 2531) : 33 - 42.

สมาชิกของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

- สมาชิกสามัญ มีคุณสมบัติเป็นนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย และประกอบอุตสาหกรรมโดยมีโรงงานที่ได้รับอนุญาต (รง.4) ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานแล้ว หรือสมาคมการค้า ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยสมาคมการค้า และมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการประกอบอุตสาหกรรม

- สมาชิกสมทบ ได้แก่ บุคคลธรรมดา ซึ่งประกอบอุตสาหกรรม หรือวิสาหกิจอื่นในราชอาณาจักร หรือซึ่งมีผลงานทางวิชาการ หรือเทคโนโลยีเกี่ยวกับอุตสาหกรรม โดยมีคุณสมบัติอื่น ตามที่สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยกำหนดในข้อบังคับ หรือเป็นนิติบุคคลอื่น ๆ ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย และมีชื่อสมาคมการค้า ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยสมาคมการค้า ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการประกอบอุตสาหกรรม

ในปัจจุบัน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยมีสมาชิกซึ่งประกอบการอุตสาหกรรมทั้งขนาดใหญ่ กลาง และขนาดย่อม จำนวน 4,024 ราย โดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มอุตสาหกรรม 26 กลุ่ม และสภาอุตสาหกรรมจังหวัดต่าง ๆ 28 จังหวัด เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมสาขาต่าง ๆ เกี่ยวกับการดูแลงานด้านสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรม สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้เล็งเห็นว่างานพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมนี้ จำเป็นต้องมีความรู้กับการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม จึงได้จัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อดูแลงานด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สำนักงานสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรม เป็นหน่วยงานบริการทางวิชาการ และให้คำปรึกษาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมให้แก่สมาชิกสภาอุตสาหกรรมฯ ตลอดจนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานสิ่งแวดล้อมภาครัฐ เพื่อพัฒนามาตรฐานสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมของประเทศโดยรวม สำนักงานสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรม ซึ่งแต่เดิมรู้จักกันในนาม โครงการการจัดการสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรม ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2533 โดยความร่วมมือระหว่างสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยและองค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศแห่งสหรัฐอเมริกา (USAID) ซึ่งโครงการความร่วมมือดังกล่าว มีระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี ในวงเงิน 75,000,000 บาท

กิจกรรมหลักของสำนักงานสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรม คือ

- 1) สนับสนุนการลดมลพิษด้วยวิธีปรับปรุงกระบวนการผลิตในกลุ่มอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่ได้ดำเนินการร่วมกับโครงการ USAID
- 2) จัดตั้งห้องปฏิบัติการวิเคราะห์คุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อบริการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำ อากาศ ให้กับโรงงานอุตสาหกรรม
- 3) เผยแพร่ข้อมูลสิ่งแวดล้อม ด้วยระบบสารสนเทศที่ทันสมัย (Internet) ตลอดจนนำให้คำปรึกษาแก่โรงงานอุตสาหกรรมที่มีปัญหาเร่งด่วน
- 4) ประชาสัมพันธ์ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม โรงงานในหมู่สมาชิกสภาอุตสาหกรรมฯ

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินการด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันในการป้องกัน แก้ไขปัญหา และการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการ และสมาชิกได้ตระหนักถึงคุณค่าของพลังงาน และสิ่งแวดล้อม ได้มีการดำเนินการในโครงการต่าง ๆ หลายกิจกรรม ทั้งในเรื่องการศึกษา อบรม สัมมนาต่าง ๆ พร้อมทั้งมีการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การสัมมนาเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจในเรื่อง ISO 14000 เพื่อให้ผู้ประกอบการได้เห็นภาพรวมของมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมสากล ISO 14000 โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิด้าน ISO 14000 International Environmental Standards จากสหรัฐอเมริกา มาเป็นผู้ให้ข้อมูลการจัดสัมมนา สืบเนื่องจากการที่องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการกำหนดมาตรฐาน ISO ได้ร่างข้อกำหนดมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม หรือ ISO 14000 สภาอุตสาหกรรมฯ ตระหนักถึงความเตรียมการเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นหลังการประกาศใช้ข้อกำหนดมาตรฐานดังกล่าว ซึ่งผู้ประกอบการควรรู้ความสนใจ เพราะข้อกำหนดมาตรฐาน ISO 14000 จะเป็นข้ออ้างสำคัญในการแข่งขันด้านการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งออกของประเทศต่าง ๆ ตลอดจนจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวให้รับกับการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับสิ่งแวดล้อมที่มีบทบาทมากขึ้นและจะนำไปสู่การพัฒนาธุรกิจแบบยั่งยืนด้วยกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ยังมีโครงการการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ปลอดภัยและการจัดการ
 สิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมที่มีประสิทธิภาพ²¹ เช่น โครงการลดมลพิษในอุตสาหกรรมต่าง ๆ
 ได้แก่ อุตสาหกรรมพอกย้อม , อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ , อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร
 อุตสาหกรรมเคมี (กลุ่มสีและยาปราบศัตรูพืช) สำหรับโครงการสนับสนุนการแก้ไขปัญห
 สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ได้แก่โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์กำจัดกากของเสีย
 อันตราย , การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรม เพื่อรวบรวมข้อมูลเอกสารอ้างอิง
 ด้านสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมไว้บริการ , โครงการจัดตั้งห้องปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์คุณภาพ
 สิ่งแวดล้อมให้แก่โรงงานอุตสาหกรรม , โครงการพัฒนาบุคลากร และผู้เชี่ยวชาญทางด้าน
 สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²¹สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี 2538 : 26 - 41.

3.2.2.2 องค์การเอกชน

การศึกษาวิเคราะห์ถึงองค์การเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการรับรองตามมาตรฐาน ISO 14001 สามารถพิจารณาแยกออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ได้แก่ หน่วยงานที่ขอรับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 อันเป็นการศึกษาถึงข้อมูลทั่วไปของกิจการอุตสาหกรรม เพื่อให้ทราบถึงแนวทางที่เหมาะสมในการที่จะส่งเสริมให้มีการขอรับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ตลอดจนปัญหาข้อขัดข้องงานการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 เช่นประเภทของกิจการ กระบวนการผลิต การจัดการสิ่งแวดล้อม เหตุฉุกเฉิน และการดำเนินการเพื่อขอรับการรับรองตามมาตรฐาน ISO 14001

ส่วนที่ 2 ได้แก่ หน่วยงานที่ปรึกษา (Consultant)เป็นการศึกษาถึงหน่วยงานที่บริกาาให้คำปรึกษา และแนะนำแก่บริษัท หรือโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องการขอรับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001

ส่วนที่ 3 ได้แก่ หน่วยงานรับรอง (Certified Bodies)เป็นการศึกษาถึงหน่วยงานเอกชน ที่สามารถจดทะเบียนให้การรับรองมาตรฐาน ISO 14001 แก่บริษัท หรือโรงงานอุตสาหกรรมที่ขอรับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001

ส่วนที่ 1 หน่วยงานที่ขอรับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001

ตัวอย่างของบริษัทซึ่งได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001

บริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติจำกัด (มหาชน) หรือเอ็นพีซี²² ตั้งอยู่ที่จังหวัดระยอง ได้รับการรับรอง ISO 14001 เมื่อ 6 มีนาคม พ.ศ.2540 จากสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

²² ประกอบ เพชรรัตน์, "การดูแลสิ่งแวดล้อมของเอ็นพีซี" เอ็นพีซี โทกัส 5 (25 มิถุนายน 2540) : 7-12.

บริษัทคิดทำ ISO 14001 ในปี พ.ศ.2537 ได้กำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมแยกเป็นอิสระ และดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ต้น โดยยึดถือ SHE Concept (Safe, Health, Environment) ขึ้นตอนระบบงานสิ่งแวดล้อมของบริษัท ได้แก่ การกำหนดมาตรการป้องกัน เริ่มตั้งแต่การออกแบบโรงงาน การใช้วัตถุดิบ และพลังงาน การจัดตั้งระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบบำบัดอากาศเสีย รวมทั้งการจัดการกับผลิตภัณฑ์พลอยได้ (By-product) ให้มีการนำไปใช้อย่างคุ้มค่าไม่ให้มีเหลือออกมาเป็นของเสีย หรือเป็นการะที่ ต้องกำจัดโดยไม่จำเป็น ภายในการควบคุมอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่การออกแบบการจัดซื้อ อุปกรณ์การติดตั้ง การทดสอบอุปกรณ์ รวมทั้งการดำเนินการผลิตโดยจัดให้มีการเฝ้าระวัง คุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้วยการเก็บตัวอย่างน้ำทิ้งที่ปล่อยออกจากโรงงานไปตรวจวิเคราะห์ คุณภาพทุกวัน เก็บตัวอย่างอากาศจากปล่องระบายควันไปตรวจวิเคราะห์ทุกเดือน และ ตรวจวิเคราะห์คุณภาพอากาศในชุมชนใกล้เคียง ปีละ 1 ครั้ง มอบหมายให้แผนก สิ่งแวดล้อม ส่วนอนามัยสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ตรวจสอบ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ไป แก้ไขปรับปรุงและพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น ปลายเดือนเมษายน พ.ศ.2539 เอ็นพีซีได้เข้าร่วมงาน โครงการนำร่อง ภายใต้งานดูแลของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อม (Aspect) โดยบริษัทที่ปรึกษา Mr.Barry

วิธีการทำงานของบริษัท ที่ทำให้ได้รับการรับรอง ISO 14001 เริ่มต้นด้วยการ ตั้งคณะกรรมการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยผู้แทนของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กำหนดเป้าหมายเฉพาะการปฏิบัติงานในโรงเอเลฟีนส์ คณะผู้บริหารได้กำหนดนโยบาย ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติ การ ส่วนคณะกรรมการได้กำหนดเกณฑ์ในการบ่งชี้ลักษณะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ประเมินและจัดลำดับความสำคัญ เลือกลักษณะปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เมื่อนำมาดำเนินการแล้ว จะเกิดผลดีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน กำหนดเป็นวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการปรับปรุงแก้ไข กำหนดระยะเวลาดำเนินการ และแผนการติดตามตรวจสอบ แต่ละส่วนของการทำงานจะสรุปหลักเกณฑ์ในการ ให้คะแนนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมร่วมกัน เพื่อให้ค่าของคะแนนมีหลักเกณฑ์เดียวกัน หาก คะแนนในจุดใดสูง ก็หมายความว่าจุดนั้นเป็นจุดที่ต้องให้ความสำคัญในการแก้ปัญหา

ภายหลังจากที่คณะกรรมการดำเนินการแล้ว ผู้อำนวยการฝ่ายความปลอดภัย และ สิ่งแวดล้อม ในฐานะผู้แทนการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management Representative : EMR) จัดให้มีการตรวจสอบเป็นการภายใน ก่อนที่จะยื่นขอรับการ ประเมินจากสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1) การตรวจประเมินเบื้องต้น (Initial Assessment) มีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบว่ามีความพร้อมในการรับการตรวจสอบหรือไม่ เพียงใด

2) การตรวจประเมินหลัก (Main Assessment) เป็นการตรวจ จากทำการตรวจประเมินเบื้องต้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว 1 เดือน ซึ่งเป็นช่วงที่ทำการแก้ไขข้อผิดพลาดที่พบในระหว่างการทำการตรวจประเมินเบื้องต้น โดยคณะผู้ประเมินจาก สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

บริษัทยูโนคาลไทยแลนด์ จำกัด²³ (Unocal Thailand) ได้รับสัมปทานการ ส้ารวจปิโตรเลียมจากรัฐบาลไทยบริเวณที่ราบสูงโคราช เมื่อปี 2505 จากนั้นก็ได้รับสัมป ทานสำรวจปิโตรเลียมแปลง 12 และ 13 ในอ่าวไทย เมื่อปี 2511 และค้นพบแหล่งก๊าซ ธรรมชาติ เมื่อปี 2516 จนผลิตก๊าซธรรมชาติได้เมื่อปี 2524 ก๊าซธรรมชาติที่ขุดได้ทำให้ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท) ต้องสร้างโรงงานแยกก๊าซขึ้นเพื่อนำก๊าซไปใช้ ประโยชน์ให้ได้ทุกตัว เกิดอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและอุตสาหกรรมก๊าซหุงต้ม เป็นต้น การ ขอรับรองมาตรฐาน ISO 14001บริษัทใช้เวลาเตรียมการนานประมาณ 1 ปีโดยให้บริษัท เอสจีเอส ซึ่งเป็นบริษัทสวีเดนที่มียุโรปสาขาในประเทศไทยตรวจความพร้อมของระบบ การทำงาน และระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งในสำนักงานที่กรุงเทพมหานคร คลังพัสดุ ที่จังหวัดสงขลา และที่ปฏิบัติงานนอกฝั่ง โดยสาเหตุหลักของการทำ ISO 14001 นั้นทาง

²³Unocal Thailand ยักษ์ใหญ่ด้านขุดเจาะแก๊สและน้ำมัน ได้ ISO 14001 แดกโลนสู่ธุรกิจผลิตไฟฟ้า" THE GREEN 3 (34/2540) : 23-29.

บริษัทต้องการทำให้เกิดความมั่นใจต่อสาธารณชนกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องว่า บริษัทฯ มีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐานสากล โดยเฉพาะการรั่วไหลของน้ำมันหรือก๊าซธรรมชาติที่จะมีผลกระทบต่อ น้ำ และอากาศ การควบคุมการรั่วไหลที่จะไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมกระทำได้ง่าย แต่สิ่งที่ต้องระวัง คือ สิ่งที่เจือปนเข้ามาในก๊าซ ประเภท โลหะหนัก เช่น พรอท จึงต้องมีอุปกรณ์บำบัดน้ำทิ้ง เมื่อก๊าซขึ้นมาจะผ่านกระบวนการแยก เศษดิน เศษหินและสิ่งเจือปนออก ก่อนที่จะส่งเข้าท่อตามมาตรฐานที่ บตท.กำหนดสำหรับ กากของเสีย เนื่องจากขณะนี้ยังไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างโรงกำจัดกาก บริษัท จึงต้องเก็บกากของเสียในถังที่ซีลเพื่อส่งเข้าโรงกำจัดในโกดัง ซึ่งในปี 2538 ทางบริษัท ได้กำจัดกากของเสียบางส่วน โดยใช้วิธีการอัดลงไปในหลุมเก่าที่เคยเจาะก๊าซรอบ ๆ หลุม ซึ่งจะเป็นท่อกรุที่ท้าวเหล็ก เมื่ออัดกากลงไปในหลุมแล้วก็เทซีเมนต์ทับ จึงไม่เป็นอันตราย ถือเป็นวิธีการหนึ่งที่ประเทศทั่วโลกปฏิบัติกัน ส่วนในเรื่องน้ำทิ้ง มีเทคโนโลยีที่สามารถจะใช้กับแทนนอกฝั่งได้ เป็นกระบวนการใช้สารเคมีผสมกับกระบวนการแก้งน้ำที่ ได้จากการผลิตมาคู่กัน พบว่าสามารถลดปริมาณโลหะ หรือผลพลอยได้ที่ติดมากับน้ำทิ้งได้ อีกวิธีหนึ่งที่ทางบริษัทฯ ใช้ คือ การอัดน้ำลงไปที่ตึกลงในระดับที่ลึกค่อนข้างมากที่นอกฝั่ง คือ การใช้หลุมเก่า ๆ เหมือนกัน น้ำน้ำขึ้นมาผ่านบ่มแล้วอัดลงไปในหลุมที่อยู่ลึกลงไป 1-2 กิโลเมตร เมื่ออัดลงไปในหลุมได้ จะทำให้ปริมาณน้ำทิ้งเท่ากับศูนย์ เพราะไม่มีการกลับสู่ ทะเล แต่จะลงไปบนดิน

บริษัท ไทยน้ำทิพย์ จำกัด ผู้รับสิทธิจาก บริษัท โคคา-โคลา จำกัด 24 ในการผลิตและจากน้ำอัดลมในประเทศไทย ตั้งอยู่ที่ รัังสิต กรุงเทพมหานคร ได้รับการรับรอง ISO 14001 เมื่อเดือนเมษายน 2540 จาก AJA ประเภทอาหาร และ

24 สัมภาษณ์พิเศษ ดร.พิรศักดิ์ วรสุนทรโรสธ ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ (เทคนิค)
บริษัทไทยน้ำทิพย์ จำกัด ใน For Quality 4 (กันยายน-ตุลาคม 2540) : 19-20.

เครื่องเต็ม มีนโยบายหลักเน้นไปที่ TQC (Total Quality Commitment) และ Benchmarking รับเอานโยบายการดำเนินงานด้านคุณภาพ และนโยบายการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้เป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งนโยบายดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับ ISO 9000 และ ISO 14001 โดยจัดทำที่เหมาะสมเฉพาะกับธุรกิจน้ำอัดลม โดยจะเรียกว่า QA 2000 และ EMS 2000 ตามลำดับ ดังนั้น เพื่อให้เกิดการยอมรับระบบดังกล่าวในระดับสากล ทางบริษัท จึงได้พิจารณาเอา ระบบการบริหารคุณภาพ ISO 9000 และระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ISO 14001 มาใช้เป็นกรอบ โดยเนื้อหาเป็นของ QA 2000 และ EMS 2000 ซึ่งในระบบการบริหารคุณภาพนั้น จะเน้นตั้งแต่วัตถุดิบ จนเสร็จสิ้นกระบวนการ ส่วนในด้านของระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมนั้น จะเน้นไปที่การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

แม้ว่าบริษัทจะดำเนินธุรกิจมุ่งเน้นที่การขยายภายในประเทศโดยมิได้มีธุรกิจการส่งออกก็ตาม แต่บริษัท ยังคงมุ่งมั่นที่จะนำระบบ ISO 14001 มาใช้ด้วยเหตุผลหลายประการ คือ เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมที่โรงงานตั้งอยู่ เพื่อทำให้สภาพแวดล้อมในการทำงานของพนักงานดีขึ้น และเป็นข้อยืนยันว่าบริษัท ดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามกฎหมาย ผลที่ได้จากการนำระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ที่เห็นชัดเจน คือ การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมต่าง ๆ และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อันส่งผลให้มีของเสียลดลง ซึ่งหมายถึงค่าใช้จ่ายที่ลดลงตามไปด้วย

สำหรับอุปสรรคในการทำ ISO 14001 เนื่องจาก ISO 14001 เป็นเรื่องของระบบการจัดการมีขั้นตอนเพียงผลลัพธ์ที่ออกมา ดังนั้น การจะทำให้โครงการดังกล่าวสำเร็จและยั่งยืนอยู่ได้ จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บริหารระดับสูง ที่มีความมุ่งมั่นในการดำเนินการ และในระหว่างการดำเนินงาน จำเป็นจะต้องชี้แจงให้พนักงานทุกคนได้รับทราบถึงนโยบาย เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับทั้งต่องานของพนักงานเองที่ทำอยู่ และต่อตัวของพนักงานเอง เพื่อจะได้รับความร่วมมือ และมีแนวร่วมอย่างจริงจัง

บริษัท แอ็ควานซี อะโกร จำกัด (มหาชน) 25 ประกอบธุรกิจผลิตเยื่อกระดาษ และกระดาษพิมพ์เขียวที่มีคุณภาพทั้งชนิดเคลือบผิว (กระดาษอาร์ต) และไม่เคลือบผิว (กระดาษบอนด์) มีโรงงาน และสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอุตสาหกรรม 304 อินดิสเตรียลปาร์ค ตำบลท่าตูม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งได้รับรางวัลอุตสาหกรรมดีเด่น ประจำปี 2539 จากกระทรวงอุตสาหกรรม ประเภทการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม บริษัทได้จัดหาระบบบำบัดน้ำเสียที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพที่สุด และเป็นที่ยอมรับกันในระดับโลกจากสแกนดิเนเวียมาใช้งานเป็นระบบที่เรียกว่า ระบบบำบัดแบบตะกอนเร่ง ซึ่งช่วยบำบัดน้ำที่ใช้งานกระบวนการผลิตให้อยู่ในสภาพที่ได้มาตรฐาน น้ำที่บำบัดแล้ว สามารถนำกลับมาเลี้ยงและรดน้ำต้นไม้ แทนการปล่อยน้ำลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ อันเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่งผู้บริหารของบริษัทเองก็เชื่อว่า การรักษาสภาพแวดล้อมให้ยั่งยืน และการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน อีกทั้งได้เอาใจใส่ในขั้นตอนการผลิตเพื่อให้ถูกต้องตามหลักการด้านสิ่งแวดล้อม และเลือกใช้เทคโนโลยี อุปกรณ์ และระบบการผลิตที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด โดยได้เลือกใช้วัตถุดิบ และพลังงานในกระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดูแลให้การผลิตและการดำเนินงานเป็นไปตามกฎ ระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐอย่างเคร่งครัด ส่งเสริมและสนับสนุน ผู้จัดการวัตถุดิบ และบริการที่แสดงความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม จัดโครงการสนับสนุนการปลูกจิตสำนึกทางด้านสิ่งแวดล้อม จัดโครงการสนับสนุนการปลูกจิตสำนึกทางด้านสิ่งแวดล้อมในหมู่พนักงาน และฝึกอบรมให้พนักงานมีความเข้าใจ ทั้งในเรื่องผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นได้ในกระบวนการผลิต และจัดหามาตรการต่าง ๆ เพื่อจะนำมาใช้ลดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมให้เหลือน้อยที่สุด ทางบริษัท ได้เข้าร่วมโครงการนำร่อง ISO 14001 ของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เรียกว่า สืบค้นหา

25 ผ่องพรรณ ลิ่วจิตรตรง, "บริษัท แอ็ควานซี อะโกร จำกัด (มหาชน) "

For Quality 4 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2540) : 84-86.

รณรงค์สิ่งแวดล้อม ขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกให้กับพนักงานทุกคน โดยทางสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เข้ามาช่วยในเรื่องของการอบรมพนักงานเป็นที่ปรึกษา เพื่อพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อเข้าสู่การนำระบบมาตรฐาน ISO 14001 จนได้รับการรับรอง ISO 14001 เมื่อ 18 พฤศจิกายน 2540 จาก AJA EQS

บริษัท โตชิบา ดิสเพล ดิวส์ (ประเทศไทย) จำกัด 26 ตั้งอยู่ที่ส่วนอุตสาหกรรม บางกระดี่ จังหวัดทุมธานี ประกอบกิจการผลิตหลอดภาพโทรทัศน์ และจอคอมพิวเตอร์ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2531 ด้วยทุนจดทะเบียน 2,000 ล้านบาท โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ปัจจุบันมีพนักงานประมาณ 3,000 คน มีกำลังผลิต 5.1 ล้านหน่วยต่อปี และเป็นโรงงานที่ทันสมัยที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทยได้รับรางวัลโรงงานอุตสาหกรรมดีเด่น ประจำปี 2538 ประเภทการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของ การควบคุมสิ่งแวดล้อมนั้น โตชิบามีนโยบายพื้นฐานภายในกลุ่มบริษัทโตชิบา เรียกว่า Basic Toshiba Group Environmental Protection Policy ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการ โตชิบาจะประเมินถึงผลกระทบจากกระบวนการผลิตของโรงงานที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และวิธีการป้องกันภาวะมลพิษที่อาจเกิดขึ้น จากนั้นก็จะส่งผลการประเมินให้บริษัทแม่ เพื่อพิจารณาอนุมัติจากบริษัทแม่ก่อน จึงจะสามารถดำเนินการจัดตั้งบริษัท และประกอบกิจการได้ โดยการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงงานนั้น ปัจจุบันมีระบบบำบัดน้ำเสียที่สามารถบำบัดน้ำเสียที่ผ่านกระบวนการผลิตจากโรงงานทั้ง 3 โรงงาน ซึ่งสามารถบำบัดน้ำเสียได้รวม 5,000 ลบ.เมตร/วัน มีการติดตั้งระบบบำบัดอากาศเสีย จากพวกฝุ่น และไฮดรคาร์บอนด้วยระบบ Wet Scrubber และการจัดการแยกชนิดกากของเสียก่อนส่งไปบำบัดที่ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำ กทม.

26 นพ.แก้ว ศิริพล ใหญ่, "บริษัท โตชิบา ดิสเพล ดิวส์ (ประเทศไทย) จำกัด"

Productivity world 1 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2539) : 10-12.

และมีการนำของเหลือใช้บางอย่างกลับมาใช้ใหม่(รีไซเคิล) เมื่อปี 2537 ตั้งส่วนควบคุมสิ่งแวดล้อมขึ้น และในปี 2539 นี้ บริษัทได้เพิ่มนโยบายทางด้าน การป้องกันสิ่งแวดล้อม พืชขึ้น มีการตรวจ และประชาสัมพันธ์ ให้พนักงานมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมนั้น นอกจากนี้ โตชิบาได้เตรียมการเพื่อขอรับการรับรองมาตรฐาน ISO 14000 ภายใต้นปี 2540 โดยการส่งเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้าฝึกอบรมในโครงการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่จัดโดยสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม รวมทั้งส่งเจ้าหน้าที่ไปศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่น เพื่อกลับมาพัฒนาและปรับปรุงระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมต่อไป นอกจากนี้ บริษัทยังมีแผนดำเนินการเรื่อง ความมั่นใจในผลิตภัณฑ์ และความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ ซึ่งมุ่งเน้นที่จะสนองความพอใจของลูกค้าเป็นหลัก คือ การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ และมีความปลอดภัย เพื่อให้ลูกค้ามั่นใจว่า ได้ใช้สินค้าที่มีคุณภาพ และมีความปลอดภัยในระยะยาว

จากการศึกษาองค์กรเอกชน ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 หรือที่อยู่ระหว่างการขอรับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ดังกล่าวแล้วข้างต้น พบว่า

1) สภาพทั่วไป

1.1) อุตสาหกรรมที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ส่วนมาก เป็นกิจการของบริษัทต่างประเทศ เช่น บริษัท ยูโนแคล ไทยแลนด์ จำกัด ซึ่งได้รับสัมปทานสำรวจปิโตรเลียม, บริษัท โตชิบา ดิสเพล ดิไวส์ (ประเทศไทย) จำกัด ผู้ผลิตหลอดภาพโทรทัศน์สี และจอคอมพิวเตอร์ หรือเป็นกิจการของบริษัทที่ได้รับลิขสิทธิ์จากต่างประเทศ เช่น บริษัท ไทยน้ำทิพย์ จำกัด

จากกรณีของ บริษัท โตชิบา ดิสเพล ดิไวส์ (ประเทศไทย) จำกัด ระบุชัดเจนว่า ก่อนจะเริ่มดำเนินการในประเทศใดก็ตาม จะต้องมีการประเมินผลกระทบจากกระบวนการผลิต ส่งให้บริษัทแม่เพื่อพิจารณาอนุมัติเสียก่อน จึงจะสามารถดำเนินการได้ จึงเห็นว่า การส่งเสริม ริเริ่ม หรือสนับสนุนให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อม จากบริษัทแม่ มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดนโยบายของบริษัท เหล่านี้ในการประกอบกิจการในประเทศ

1.2) อุตสาหกรรมที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ส่วนมาก เป็นกิจการของบริษัทที่มีการผลิตเพื่อการส่งออกไปยังต่างประเทศ ทั้งนี้ อาจเป็นด้วย เหตุที่ว่ามีการกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศ ว่าด้วยการจัดการสิ่งแวดล้อม หรือ ISO 14001 เป็นเงื่อนไขของประเทศผู้รับสินค้า ทำให้บริษัทส่วนมากต้องส่งเสริมให้มีการ จัดการสิ่งแวดล้อม และขอรับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001

1.3) อุตสาหกรรมที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ส่วนมาก เป็นบริษัท ที่มีการลงทุนเกี่ยวกับระบบการบำบัดน้ำเสีย ระบบบำบัดอากาศเสีย หรือระบบ กำจัดของเสียของตนเองแทบทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการลงทุนค่อนข้างสูง เช่น กรณีการจัดการ ของเสียของบริษัท ยูนิแคล ประเทศไทย จำกัด ต้องใช้เงินลงทุนในการจัดระบบบำบัด น้ำเสีย และระบบกำจัดของเสียถึง 150 ล้านบาท ทั้งนี้เนื่องจากในประเทศไทย การจัด ระบบบำบัดน้ำเสียรวม หรือระบบบำบัดอากาศเสียรวม หรือระบบกำจัดของเสียรวม ยัง ไม่ได้มีการส่งเสริม หรือสนับสนุนอย่างจริงจัง บริษัทใดแม้จะต้องการขอรับการรับรอง มาตรฐาน ISO 14001 แต่ไม่สามารถลงทุนเกี่ยวกับการจัดการของเสียด้วยตนเอง ประกอบกับไม่สามารถส่งของเสียไปบำบัด หรือกำจัดในระบบบำบัดรวมได้ จึงไม่สามารถ ขอรับการรับรองตามมาตรฐาน ISO 14001 ดังนั้น แนวทางการแก้ไขเพื่อส่งเสริมให้ การประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดเล็ก สามารถขอรับการรับรองตาม มาตรฐาน ISO 14001 ได้ จึงต้องเร่งรัดให้มีการจัดระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบบำบัด อากาศเสีย หรือระบบกำจัดของเสียรวมอย่างเพียงพอ ทั้งถึง และมีประสิทธิภาพ

2) เหตุจริง จากการศึกษาเหตุจริงของบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ²⁷ พบว่า

²⁷ ประวิทย์ จงวิศาล ดร. , "สื่อบุพิเศษนานาชาติคณะบริษัทที่ปรึกษา," For Quality 4 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2540) : 134.

2.1) เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ในปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากการนำมาตรฐาน ISO 14001 มาใช้ จะทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นวัตถุดิบในการผลิตอย่างระมัดระวังและคุ้มค่า รวมทั้งมีการป้องกันมิให้เกิดของเสียจากกระบวนการผลิต หรือลดของเสียจากกระบวนการผลิตให้เหลือน้อยที่สุด จนไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2.2) เพื่อจัดซื้อวัตถุดิบทางการค้า เนื่องจากปัจจุบันมาตรฐาน ISO 14001 ถูกนำมาเป็นเงื่อนไขในการรับสินค้าของประเทศต่าง ๆ เช่น กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและออสเตรเลีย บริษัทที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน ISO 14001 ก็จะสามารถส่งสินค้าผลิตภัณฑ์ของตนไปยังประเทศเหล่านั้นได้

2.3) เป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิตของบริษัท เนื่องจากการนำ ISO 14001 ไปปฏิบัติ จะทำให้มีการใช้ทรัพยากร เช่น วัตถุดิบ พลังงาน ในกระบวนการผลิตอย่างคุ้มค่า มีการนำของเสียบางส่วนกลับมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการผลิต ดังนั้น จึงไม่เพียงแต่ทำให้สามารถป้องกันมลพิษจากอุตสาหกรรม แต่บริษัทก็จะสามารถลดต้นทุนการผลิตได้อีกด้วย

2.4) นอกจากเหตุผลข้างต้นแล้ว ยังคงมีเหตุผลประกอบอีกหลายประการ ที่ทำให้บริษัทต่าง ๆ หันมาสนใจในการจัดการสิ่งแวดล้อม และขอรับการรับรองตามมาตรฐาน ISO 14001 เช่น ด้านชื่อเสียง เนื่องจากองค์กรที่นำระบบ ISO 14001 มาใช้จะเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดผลดีทั้งทางด้านการตลาด และภาพลักษณ์ขององค์กร นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยี เนื่องจากการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ด้วยการพยายามหาวิธีทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาช่วย

ส่วนที่ 2 หน่วยงานที่ทำหน้าที่ที่ปรึกษา

หน่วยงานที่ปรึกษา (Consultant)²⁸ เป็นการบริการให้คำปรึกษาแนะนำให้กับองค์กรที่ต้องการขอการรับรองมาตรฐาน ISO ได้ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้จนได้รับการรับรอง สำหรับหน่วยงานราชการที่ให้บริการด้านนี้ ได้แก่ สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม หรือ สมอ. ซึ่งได้ร่วมกับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สวทช.) หรือสถาบันการศึกษา เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีสมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย - ญี่ปุ่น) ส่วนหน่วยงานเอกชน ได้แก่ บริษัทที่ปรึกษาจากต่างประเทศที่เข้ามาเป็นตัวแทนตั้งสำนักงานในประเทศไทย แต่ยังไม่ได้รับความนิยมมากนัก เนื่องจากวงการธุรกิจอุตสาหกรรมของไทยยังไม่คุ้นเคยกับการมีที่ปรึกษา ประกอบกับการที่บางหน่วยงานไม่ประสบความสำเร็จ ได้สะท้อนให้เห็นถึงความบกพร่องของ Consultant บริษัทที่ปรึกษาเป็นที่นิยมใช้บริการมากานต่างประเทศ เนื่องจากจะทำงานได้ผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงจนเกินไป หากเปรียบเทียบกับความเสี่ยงลองผิดลองถูกทำเองโดยไม่มีที่ปรึกษาคอยชี้แนะ อย่างไรก็ตามการเลือกบริษัทที่ปรึกษา จำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์การพิจารณา แตกต่างจากการพิจารณาเลือกบริษัทจดทะเบียน (Certified Bodies) เนื่องจากการพิจารณาเลือกบริษัทจดทะเบียน จะพิจารณาคุณองค์กรเป็นอันดับแรก ดูความมั่นคง ดูความน่าเชื่อถือ และผลทางด้าน การขยายตลาด สำหรับผู้ที่จะมา Audit จะปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานกำหนดอยู่แล้ว จึงดูเป็นเรื่องรองลงไป แต่สำหรับการเลือกบริษัทที่ปรึกษา จะพิจารณาเลือกจากผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในอุตสาหกรรมประเภทที่จะขอรับการรับรอง มีประสบการณ์ในการ Consult เป็นที่น่าเชื่อถือ และอาจรวมถึงวิธีคิดค่าบริการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา

²⁸"การเลือกกลุ่มที่ปรึกษา ISO 9000," *For Quality* 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2539) : 51-52.

โดยทั่วไปบริษัทที่ปรึกษา จะแบ่งการให้บริการออกเป็น 3 ด้าน คือ

ด้านฝึกอบรม ทั้งความรู้ทั่วไปและความรู้พิเศษเฉพาะด้าน ที่ปรึกษาจะสามารถจัดการอบรมภาคปฏิบัติภายในองค์กร และช่วยเหลือจัดการอบรมเสริมในด้านต่าง ๆ

ด้านการแนะนำ และช่วยเหลือ ในด้านต่าง ๆ เช่น ช่วยแนะนำในการจัดทำนโยบาย และพัฒนากลยุทธ์ในการนำเอาระบบไปปฏิบัติ , วางโครงสร้างของระบบการจัดการ, พัฒนากลยุทธ์ในการตรวจสอบระบบภายในองค์กร (Internal Audit) เป็นต้น

ด้านของแหล่งทรัพยากรบุคคล ที่ปรึกษาจะช่วยจัดหาบุคลากร ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือตามที่ต้องการ

นอกจากการใช้บริการที่ปรึกษาแล้วความพร้อมของหน่วยงานที่ต้องการขอระบบมาตรฐาน ISO ทั้งด้านบุคลากร แผนงาน และระยะเวลา เป็นปัจจัยสำคัญต่อผลสำเร็จของการขอการรับรอง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นแผนงาน จากที่ปรึกษาให้คำแนะนำ จนเป็นคู่มือการปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรต้องมีความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงที่จะนำระบบปฏิบัติได้ถูกต้องตรงตามคู่มือในเอกสาร หรือฝ่ายบริหารที่ต้องมีความตั้งใจในการร่วมมือทำงานอย่างแท้จริง บริษัทที่ปรึกษาส่วนมากจึงมุ่งเน้นการทำความเข้าใจในระบบมาตรฐานของบุคลากร ด้วยการจัดฝึกอบรมสัมมนา

สำหรับการทำงานของบริษัทที่ปรึกษา ส่วนมากจะทำงานในรูปแบบโครงการ โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอน	ระยะเวลาดำเนินการ
1. วางแผน จัดโครงสร้าง การฝึกอบรม	ประมาณ 1-1.5 เดือน
2. การออกแบบระบบ และเขียนเอกสาร	ประมาณ 3-6 เดือน
3. ประยุกต์ใช้ระบบงาน	ประมาณ 3-6 เดือน
4. ตรวจสอบประเมินเบื้องต้น	ประมาณ 2 เดือน
5. ขอรับรอง	ประมาณ 1-2 เดือน

เนื่องจากการใช้บริการที่ปรึกษาเพื่อให้บริการคำแนะนำเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งขององค์กรที่ต้องการขอรับการรับรองตามมาตรฐาน ISO ซึ่งหากองค์กรสามารถปฏิบัติด้วยตนเอง หรือเพียงแต่รับการอบรมจากภายนอกองค์กร ก็สามารถนำมาปฏิบัติเองได้ ก็ไม่จำเป็นต้องใช้บริการจากบริษัทที่ปรึกษา ดังนั้น ในปัจจุบันจึงยังไม่มี การให้ความสำคัญต่อการที่จะออกกฎหมาย หรือระเบียบที่จะควบคุม กำกับ ดูแล การให้บริการของบริษัทที่ปรึกษา แต่ความน่าเชื่อถือของบริษัท และอัตราค่าบริการของบริษัท จะเป็นกลไกทางการตลาด ที่จะควบคุมการดำเนินงานของ บริษัทที่ปรึกษา หากบริษัทที่รับบริการให้คำปรึกษา และคำแนะนำ ไม่ประสบความสำเร็จในการขอรับการรับรองมาตรฐาน ISO หรืออัตราค่าบริการที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับบริษัทที่ปรึกษาอื่น ๆ ย่อมจะทำให้บริษัทนั้น ๆ ขาดความเชื่อถือ และไม่สามารถดำเนินงานให้คำปรึกษา หรือคำแนะนำ ต่อไปได้

ส่วนที่ 3 หน่วยรับรอง

หน่วยรับรอง (Certified Bodies)²⁹ คือ บุคคลที่สามที่ให้บริการ การตรวจประเมิน และรับรอง หรือจดทะเบียนการเป็นตามเกณฑ์กำหนดของกิจกรรมต่าง ๆ เช่น หน่วยรับรองระบบคุณภาพ หน่วยรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม สำหรับหน่วยรับรองจะต้องได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการว่าหน่วยรับรอง มีความสามารถในการให้บริการรับรองกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งตามหลักสากล โดยสถาบันการรับรองแห่งชาติ (National Body of Accreditation) สำหรับประเทศไทย คือ คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการรับรองระบบงาน (National Accreditation Council : NAC) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยมติคณะรัฐมนตรี เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานด้านการรับรองระบบงานของประเทศไทย การรับรองระบบงานให้แก่หน่วยรับรองในลักษณะเช่นนี้

²⁹ "คู่มือการรับรอง ISO 9000" For Quality 2 (มีนาคม - เมษายน 2539) : 36.

ถือเป็นการยอมรับร่วม (mutual recognition) ในผลการตรวจสอบและรับรองซึ่งจะเป็นหลักประกันให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการรับรอง ISO ท้องถิ่น

ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) ได้กำหนดให้บริษัทที่ได้รับการจดทะเบียนตามมาตรฐาน ISO จะต้องได้รับการยอมรับจากรัฐบาลในยุโรปอย่างน้อย 1 ประเทศ แต่ถ้าเป็นการจดทะเบียนบริษัทในสหรัฐ ในปี ค.ศ. 1992 ไม่มีระบบการรับรองซึ่งเป็นที่ยอมรับระดับชาติ แต่จะมีคณะกรรมการรับรองการจดทะเบียน (Registration Accreditation Board : RAB) ให้บริการแบบอาสาสมัครแทน ออกเป็นการบันทึกทำความเข้าใจ (Memorandum of Understanding : MOU) ให้กับบริษัทจดทะเบียนซึ่งเป็นที่ยอมรับในประเทศยุโรปอย่างน้อย 1 ประเทศ กลุ่ม EEC จึงจะยอมรับ บริษัทผู้จดทะเบียน จะมีคณะผู้ทำงานตรวจประเมิน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้นำการประเมิน (Lead Assessor) และผู้ประเมิน (Assessor) ผู้ประเมินทั้ง 2 ประเภทต้องได้รับการจดทะเบียนจากสถาบันการรับรองแห่งชาติ National Body of Accreditation ผู้ประเมินควรผ่านการฝึกอบรมการประเมินที่ได้รับการรับรอง (Certified Assessment Training) ส่วนผู้นำการประเมินควรเป็นบุคคลซึ่งเป็นผู้นำการประสานงานการประเมินจริง และผ่านการอบรมที่ได้รับการรับรอง รวมทั้งมีผลงานการเป็นผู้นำการประเมินระบบมาตรฐาน ISO อย่างน้อย 5 ราย ผู้ประเมินมีกฎ ข้อบังคับ ในการปฏิบัติงาน ถ้ามีการกระทำผิดก็จะถูกลงโทษ และถ้าโทษหนักสถาบันที่รับรองอยู่มีสิทธิฟ้องร้อง และถูกถอดถอนใบอนุญาตออกจากหน้าทีไปได้

การรับรองระบบงานของหน่วยรับรองเป็นวิธีการหนึ่งในการยอมรับว่า หน่วยรับรองมีความสามารถในการดำเนินการให้การรับรองกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง จึงกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนี้ขึ้นโดยรับ ISO/IEC GUIDE 61 : 1996 General requirement and accreditation of certification/registration bodies มาใช้ในระดับเหมือนกันทุกประการ (identical)³⁰

³⁰ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 2260 (พ.ศ. 2540) เรื่อง กำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ข้อกำหนดทั่วไปสำหรับการรับรองระบบงานของหน่วยรับรอง

ตามข้อกำหนดสำคัญของ GUIDE 61 ที่เกี่ยวกับองค์กร

- 1) จะต้องมีสถานะทางกฎหมาย
- 2) เป็นกลาง (Impartial) โดยต้องไม่เสนอ หรือจัดหาบริการต่อไปนี้ ไม่ว่าจะทางตรง หรือทางอ้อม ได้แก่ ให้บริการเกี่ยวกับบริการที่ตนเองให้การรับรองระบบงาน บริการให้คำปรึกษา แนะนำเพื่อให้ได้รับ/คงไว้ซึ่งการรับรองระบบงาน หรือบริการเกี่ยวกับการให้การรับรอง (Certification Scheme) เช่น การออกแบบระบบ การจัดทำระบบ
- 3) มีนโยบายและวิธีการดำเนินการที่แยกกันชัดเจน ระหว่างกิจกรรมให้การรับรองระบบงาน กับกิจกรรมอื่น ๆ ที่องค์กรดำเนินการอยู่ กล่าวคือ ผู้ตัดสินใจให้การรับรองต้องมีผู้ทำหน้าที่ตรวจประเมิน

จากข้อกำหนดดังกล่าว มีผลบังคับให้ประเทศสมาชิก ISO ต้องปฏิบัติตาม กล่าวคือ หากไม่สามารถปฏิบัติตามได้ตามข้อกำหนด ประเทศไทยอาจจะต้องถูกลดสถานภาพของประเทศสมาชิก ISO ดังนั้น กระทรวงอุตสาหกรรมจึงมีแนวทางจัดตั้งองค์กรเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดสากล โดยแยกหน่วยงานที่ทำหน้าที่ให้การรับรองระบบงาน จัดตั้งเป็นสำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยการรับรองระบบงาน หรือ สรพ. (Office of the National Accreditation Council : ONAC)³¹ ซึ่งแม้ว่าขณะนี้จะยังคงเป็นการแบ่งงานภายในของกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งยังไม่มีสถานะเป็นหน่วยงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ในอนาคต จะมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของ สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เป็นหน่วยรับรองระบบงาน (accreditation agency) เพื่อทำหน้าที่ในการรับรองระบบงาน และควบคุมดูแลมาตรฐาน การทำงานของหน่วยรับรองต่าง ๆ (certification bodies) ตามรูปแบบของระบบมาตรฐานที่สากลยอมรับ ซึ่งก็จะมีผลให้เป็นหน่วยงานที่มีสถานะถูกต้องตามกฎหมายนั่นเอง

³¹คำสั่งกระทรวงอุตสาหกรรมที่ 440/2540 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2540 เรื่อง จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการรับรองระบบงาน

ส่วนการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์หรือระบบงานคุณภาพ หรือระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเคยรับผิดชอบ โดยมีโครงการจัดตั้งเป็นสถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ แยกเป็นสถาบันอิสระ หรือเอกชน มีการดำเนินงานอย่างเป็นอิสระ มีมูลนิธิอุตสาหกรรมพัฒนามารองรับการดำเนินงาน การบริหารงานของสถาบันจะขึ้นอยู่กับภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการซึ่งแต่งตั้งโดยกระทรวงอุตสาหกรรม ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องมาช่วยสนับสนุนในการวางนโยบายการดำเนินงาน

สำหรับหน่วยรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม(Environmental Management System Certification Body) จะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดสากล ISO Guide 62 เช่นเดียวกับหน่วยรับรองระบบงาน ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดสากล ISO Guide 61 สภาพบังคับของข้อกำหนดสากลดังกล่าว เป็นเพียงความตกลงในการยอมรับร่วม (MRA) ระหว่างประเทศไทย กับประเทศอื่น หรือองค์การภูมิภาค หรือองค์การสากล ที่หากประเทศไทยไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดสากลดังกล่าว ก็จะไม่สามารถทำให้เกิดการยอมรับในสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ส่งไปขายยังประเทศนั้น ๆ สำหรับข้อกำหนดของหน่วยรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม จะระบุรายละเอียดข้อกำหนดสำหรับหน่วยรับรอง และหลักเกณฑ์ในการให้การรับรอง สำหรับการเข้ารับรอง และเครื่องหมาย หน่วยรับรองต้องมีการควบคุมในฐานะเป็นเจ้าของ หากยินยอมมาให้ใช้เครื่องหมายเพื่อแสดงการรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม จะใช้เครื่องหมายได้เฉพาะตามที่ได้รับอนุญาต และหน่วยรับรองต้องมีมาตรการที่เหมาะสมหากมีการเข้ารับรอง หรือเครื่องหมายในสื่อโฆษณา สิ่งพิมพ์ ฯลฯ ไปในทางที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด

จากข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่าเป็นเพียงข้อกำหนดให้หน่วยรับรองซึ่งบริการให้การรับรองถือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ หรือยอมรับร่วมกัน ในการให้การรับรองมาตรฐานระหว่างประเทศเท่านั้น แต่ยังไม่มีความหมายที่จะใช้บังคับแก่หน่วยรับรองโดยตรง อย่างไรก็ตามกระทรวงอุตสาหกรรม มีแนวความคิดที่จะหามาตรการเพื่อควบคุม กำกับดูแล การให้บริการรับรอง เช่น เสนอแนะให้มีการแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ เป็นต้น สำหรับการแสดงเครื่องหมายมาตรฐานของหน่วย

รับรอง ซึ่งเป็นหน่วยงานเอกชนจะมีหลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการกำหนดเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ที่กำหนดตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 ซึ่งให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม กำหนดเครื่องหมายมาตรฐานขึ้นไว้ สำหรับแสดงกับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และหากผู้ใดทำผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีประกาศกำหนดมาตรฐานแล้ว จะแสดงเครื่องหมายมาตรฐานกับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นได้ ต้องให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบและได้รับใบอนุญาตจากคณะกรรมการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง จึงถือเป็นการมอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบในการตรวจสอบ และอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายมาตรฐานแก่หน่วยงานภาคเอกชน ภายใต้การกำกับดูแลของสถาบันการรับรองแห่งชาติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.3 มาตรการจูงใจเพื่อนำ ISO 14001 มาใช้

แม้ว่าการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นวิธีการที่จะส่งผลต่อระบบสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพดีเหมาะสมต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ก็ตาม แต่การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการที่ต้องใช้กลยุทธ์ หรือวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งต้องอาศัยเครื่องมือ เครื่องใช้ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ มากมาย และเสียค่าใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะเทคโนโลยีของกิจการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่บางประเภทที่จะนำเข้ามาสู่กระบวนการผลิตจะมีมูลค่ามหาศาล จนทำให้เกิดเป็นการระงับเงินทุนแก่ผู้ประกอบการไม่น้อย ดังนั้นหากเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องการจะผลักดันให้นักลงทุนหรือผู้ประกอบการนำเทคโนโลยีสะอาด (Green Technology) เข้ามาติดตั้งในกิจการของเขาเหล่านั้นแล้ว รัฐก็จำเป็นต้องจัดให้มีมาตรการส่งเสริมหรือจูงใจผู้ประกอบการเป็นเบื้องต้นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น มาตรการด้านภาษี มาตรการการจูงใจเก็บค่าธรรมเนียม เป็นต้น ดังเช่นที่นานาประเทศได้นำเข้าไปใช้ในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม และประสบผลสำเร็จค่อนข้างสูง³²

การศึกษาถึงมาตรการส่งเสริม หรือจูงใจ ดังกล่าวในฐานะเป็นเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ (Economic instruments) ในการจัดการสิ่งแวดล้อม กรมโรงงานอุตสาหกรรม ได้ศึกษาแนวทางการนำมาใช้ โดยมีการจัดทำ โครงการการประยุกต์ใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดการมลพิษโรงงาน (Development of Economic Tools in Industrial Environmental Management) โดยมอบหมายให้สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ดำเนินการศึกษาตามหลักการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ เน้นหลักการ "ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย" (Pollution Pays Principle : PPP) มาวิเคราะห์ซึ่งหลายประเทศนำหลักการนี้มาแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม โดยการประยุกต์กำหนดรูปแบบวิธีการดำเนินการให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของแต่ละประเทศ การนำหลักการนี้มาใช้ใน

³²สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ รศ.ดร., การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม , 2538), หน้า 47.

ประเทศไทย จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งองค์กรของรัฐและเอกชน โดยจะต้องอาศัยกฎหมายสิ่งแวดล้อม มาตรฐานสิ่งแวดล้อม และกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการควบคุม (Command and Control) เช่น การที่รัฐได้จัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมเพื่อ ให้เงินอุดหนุน และเงินกู้แก่เอกชนในการลงทุนด้านการจัดการของเสียภายใต้หลักการ PPP และส่งเสริมการลงทุนของเอกชนเพื่อลดภาวะทางการเงินและข้อจำกัดในการดำเนินงานของรัฐบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ในการนำหลักเศรษฐศาสตร์มาประยุกต์ใช้จะพิจารณาถึงความเป็นไปได้และข้อ จำกัดความสามารถขององค์กร ความเป็นไปได้ทางการเมือง ทางด้านกฎหมาย กฎ ระเบียบ ความสามารถและความเต็มใจในการจ่ายเงินค่ามลพิษ เงินช่วยเหลือและค่าตอบแทน หลักการนี้จะประสบผลสำเร็จได้ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบและถือปฏิบัติตามเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นการเก็บค่าธรรมเนียมมลพิษ (Emission Charge) การเก็บค่าธรรมเนียมการใช้ (User Charge) การออกใบอนุญาตปล่อยมลพิษ ที่เปลี่ยนมือได้ (Tradable Permit) เป็นต้น การนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้เป็นการ กระตุ้นให้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม โดยการลดปริมาณของเสีย ที่สามารถควบคุม ได้ตั้งแต่การเลือกใช้วัตถุดิบและทรัพยากรอย่างประหยัด การควบคุมกระบวนการผลิต การบรรจุ และการนำของเสียบางอย่างกลับมาใช้ใหม่ ทำให้เกิดการลงทุนในเทคโนโลยี ที่ใช้บำบัด และกำจัดของเสีย รวมทั้งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กลไกทางเศรษฐศาสตร์จึงนับเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม³³ ที่ได้รับการผลักดันไปใช้ในการแก้ปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 8

³³ ศิริธัญญ์ ไพโรจน์บริบูรณ์, "หลักการทางเศรษฐศาสตร์-ไทยจะใช้อย่างไร เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม," ผลกระทบของ ISO 14000 เทคโนโลยีปลอดมลพิษและหลักการทางเศรษฐศาสตร์ต่อธุรกิจไทย. สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย , หน้า 79.

นอกจากนั้นทางด้านเศรษฐศาสตร์พบว่า ในการที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่าง ได้ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่มีการใช้ทรัพยากรไปโดยไม่ได้มีการชดเชยค่าเสียหาย ขณะที่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีค่าเสียโอกาส ซึ่งหากไม่ถูกทำลายไปด้วยกระบวนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมในด้านต่าง ๆ เป็นเหตุให้ต้นทุนค่าเสียหายด้านความเสื่อมโทรมของทรัพยากรไม่ถูกนำไปคำนวณกับต้นทุนประเภทอื่น ๆ ในการผลิตสินค้า ดังนั้น ราคาสินค้าที่กำหนดขึ้นโดยกลไกราคาจึงสะท้อนถึงต้นทุนการผลิตสินค้าเท่านั้น แต่ไม่สะท้อนถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสภาพแวดล้อม เมื่อเป็นเช่นนี้ราคาสินค้าจะอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ผู้บริโภคจึงซื้อสินค้ามาใช้ในปริมาณสูงและทำให้มีการผลิตที่สูงตามมา และทำให้มีการปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมจำนวนมาก ที่ผ่านมารูปแบบการจัดการมลพิษของไทยมักจะดำเนินการโดยการกำหนดข้อบังคับ ได้แก่ การออกกฎหมายควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยตรง เช่น การกำหนดเทคโนโลยีสำหรับการผลิตหรือการกำหนดปริมาณหรือคุณภาพน้ำเสียจากรองงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน³⁴ รูปแบบการจัดการมลพิษดังกล่าว ไม่ส่งเสริมให้เกิดการลดมลพิษโดยใช้ทรัพยากรที่น้อยที่สุด แต่การบังคับให้โรงงานต่าง ๆ ทำการบำบัดน้ำเสียหรือของเสียให้อยู่ในมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด แม้ว่าจะช่วยให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น แต่ยังคงเป็นวิธีการที่ใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง หรือต้องใช้ในการลงทุนมากกว่าการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์

มาตรการจูงใจเพื่อให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ ที่สำคัญและมีการนำมาใช้ ได้แก่

³⁴อดิศร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, "เศรษฐศาสตร์ว่าด้วย"น้ำเสีย"" ผู้จัดการ

3.3.1 มาตรการทางภาษี (Taxing Measures)

การคำนวณค่าเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม แล้วบังคับให้ผู้ปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายนี้ด้วย เสมือนกับการทำลายสิ่งแวดล้อมเป็นการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งมูลค่าความเสียหายที่สืบเนื่องจากมลพิษนี้เองจะเป็นตัวกำหนดอัตราภาษีค่าปล่อยมลพิษ ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ³⁵ คือ

(1) การจ่ายค่าธรรมเนียม (User Charges) เพื่อเป็นค่าบริการในการบำบัดหรือกำจัดของเสีย ที่ฝ่ายธุรกิจปล่อยออกมาตามคุณลักษณะของของเสีย ตามความยากหรือง่ายต่อการกำจัด หรือตามน้ำหนักหรือปริมาณของเสีย

รูปแบบมาตรการทางภาษีที่ได้มีการนำมาใช้ในประเทศไทย ได้แก่ ค่าธรรมเนียมน้ำเสีย (User Charges on wastewater) ซึ่งเป็นกรณีของการจัดเก็บค่าบริการในการรวบรวมและบำบัดน้ำเสียของเมืองพัทยา การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือของนิคมอุตสาหกรรมเอกชน, ค่าธรรมเนียมขยะและสิ่งปฏิกูล (User Charges on solidwaste and night soil) เป็นค่าบริการในการเก็บขยะและสิ่งปฏิกูลของเมืองเทศบาล และสุขาภิบาลต่าง ๆ, ค่าธรรมเนียมกากอุตสาหกรรมและกากสารพิษ (User Charges on Industrial waste and hazardous waste) คือ ค่าบริการในการขนส่ง บำบัดหรือกำจัดและฝังกลบของเสียจากอุตสาหกรรมของศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำ บางขุนเทียน ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม

(2) ค่าธรรมเนียมที่ใช้กับราคาของผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดมลภาวะ (Product charges) หรือภาษีผลิตภัณฑ์ (sales or excise tax) ที่เรียกเก็บจากผลิตภัณฑ์ที่มีมลพิษเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เมื่อนำมาใช้ในกระบวนการผลิตหรือการ

³⁵คารารัตน์ อานันท์เสวรงค์, "เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการจัดการของเหลือจากแหล่งกำเนิด" THE GREEN 2 (23,2539) : 59 - 63.

บริเวณ หรือในการบำบัด หรือกำจัด เช่น ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ภาชนะบรรจุของ (แบบใช้แล้วทิ้งไปเลย) ฯลฯ การเก็บค่าธรรมเนียมแบบนี้จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างราคาสินค้าต่าง ๆ รายได้จะถูกนำไปเพื่อใช้ในการสร้างระบบการกำจัดมลภาวะ โดยที่ค่าธรรมเนียม นั้นจะเกี่ยวข้องกับค่าเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์นั้น ที่นำมาใช้ในประเทศไทย ได้แก่ ภาษีผลิตภัณฑ์ที่จัดเก็บจากน้ำมันเบนซิน และดีเซล

(3) การจ่ายค่าธรรมเนียมเพื่อการปล่อยของเสียออกสู่สิ่งแวดล้อมโดยตรง (Emission charges หรือ effluent charges หรือ pollution charges) หมายถึง โดยมากมักจะใช้ในการควบคุมมลภาวะทางน้ำ การจัดการของเสีย และควบคุมเสียงดัง โดยที่ Emission charges นี้เกี่ยวข้องกับปริมาณและคุณภาพของสารมลพิษ และค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม ในการควบคุมมลภาวะทางอากาศโดยมากจะใช้วิธีการควบคุมโดยตรงมากกว่าการเก็บค่าธรรมเนียมซึ่งมีบทบาทน้อยมาก ทั้งนี้เพราะมีความยุ่งยากในการคิดค่าธรรมเนียม effluent charges และถ้าจะให้มีประสิทธิภาพ ค่าธรรมเนียมแบบนี้ควรมีระดับสูงมาก

3.3.2 มาตรการส่งเสริมการลงทุน

การส่งเสริมการลงทุน คือ การชักจูงและเร่งรัดให้มีการลงทุนเกิดขึ้น ทั้งนี้การลงทุนเป็นที่มาแห่งการผลิตสินค้าและบริการ ทำให้มีการจ้างแรงงาน ทำให้เกิดเทคโนโลยีในการผลิตและบริการซึ่งมีความสำคัญในการพัฒนาประเทศ อาจเป็นการลงทุนโดยคนในประเทศเองและการลงทุนจากต่างประเทศ ³⁶

³⁶ทศพล ฉันทิกุล, "การส่งเสริมการลงทุน" ในเอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายธุรกิจระหว่างประเทศ หน่วยที่ 8-15, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528), หน้า 613.

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและประโยชน์ สำหรับการลงทุนในประเทศไทยที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520 ซึ่งกำหนดสิทธิประโยชน์สำหรับการลงทุน หลักประกันและการคุ้มครองการลงทุน พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 ซึ่งกำหนดสิทธิประโยชน์แก่ผู้ลงทุนที่ตั้งสถานประกอบการในเขตอุตสาหกรรมของการนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งอาจนำมาใช้เป็นมาตรการส่งเสริมให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดเป็นเงื่อนไขของการส่งเสริมการลงทุน หรือเงื่อนไขของการอนุญาตให้ประกอบกิจการในเขตนิคมอุตสาหกรรม สรุปได้ดังนี้

1) สิทธิประโยชน์เกี่ยวกับคนเข้าเมือง

ผู้ได้รับการส่งเสริมการลงทุน หรือผู้ประกอบการในนิคมอุตสาหกรรม สามารถนำช่างฝีมือ หรือผู้ชำนาญการซึ่งเป็นคนต่างด้าวเข้ามาในประเทศไทย เพื่อมาทำงานได้

2) สิทธิประโยชน์ในการทำงานของคนต่างชาติ

กำหนดให้ คนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนให้เข้าเมืองมาเพื่อศึกษาสู่ทางการลงทุน หรือกระทำการอื่นที่จะเป็นประโยชน์แก่การลงทุน หรือคนต่างด้าวที่เป็นช่างฝีมือ หรือผู้ชำนาญการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน หรือผู้ประกอบการในนิคมอุตสาหกรรม นำเข้ามาเพื่อปฏิบัติงาน และได้รับอนุญาตให้ทำงานได้ตลอดระยะเวลาที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในประเทศไทย

3) สิทธิประโยชน์ในการถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน

กำหนดสิทธิประโยชน์ในการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520 มาตรา 27 และ พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 มาตรา 44

4) การอำนวยความสะดวก

การอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ลงทุนที่ประเทศต่าง ๆ นิยมมากคือ การจัดตั้งหน่วยงานหรือศูนย์กลางเพื่อบริการและอำนวยความสะดวกในการติดต่อ ขออนุญาต และจดทะเบียนต่าง ๆ ที่จำเป็นไว้กับผู้ลงทุน เรียกว่า ศูนย์บริการเพื่อการลงทุน (One Stop Service Center) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์

บริการเพื่อการลงทุน พ.ศ.2525 โดยกำหนดให้ศูนย์บริการเพื่อการลงทุนเป็นผู้อนุญาต หรือ ดำเนินการอนุญาตหรือจัดให้ได้มาซึ่งการอนุญาตที่เกี่ยวข้องกับการตั้งโรงงานตามกฎหมายต่าง ๆ รวม 11 ประเภท และศูนย์บริการเพื่อการลงทุนต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน

3.3.3 มาตรการสนับสนุนและอุดหนุนทางการเงินจากรัฐ (Subsidies)

มาตรการนี้ประเทศไทยมีการนำมาใช้อยู่ทั่วไป และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านสิ่งแวดล้อมเคยมีนำมาใช้ได้ผลมาแล้ว³⁷ เช่น กรณีน้ำมันไร้สารตะกั่ว ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ ได้นำเงินกองทุนน้ำมันมาอุดหนุนนำเข้าน้ำมันไร้สารตะกั่วที่มีราคาต่ำกว่าน้ำมันเบนซินชนิดที่มีสารตะกั่วตั้งแต่ปี 2534 จนกระทั่งปัจจุบันได้ยกเลิกการใช้น้ำมันเบนซินชนิดมีสารตะกั่วหมดแล้ว การจัดการมาตรการด้านมลพิษทางน้ำของชุมชนก็คงจะหลีกเลี่ยงการให้เงินอุดหนุนจากรัฐไม่ได้ เพราะการลงทุนสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมนั้น ค่าลงทุนค่อนข้างสูงซึ่งเมื่อคิดอัตราค่าธรรมเนียมออกมาแล้ว จะอยู่ในระดับที่ประชาชนคงไม่สามารถยอมรับได้โดยชุมชนหลายแห่งในขณะนี้กำลังสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมด้วยเงินจากกองทุนสิ่งแวดล้อม ก็จะคิดค่าธรรมเนียมโดยคำนวณจากค่าใช้จ่ายเฉพาะค่าดำเนินการและดูแลรักษาระบบ รวมทั้งการจ่ายเงินกู้ในกรณีที่มีการกู้เพื่อการลงทุน เช่น กรณีของโครงการบำบัดน้ำเสียของจังหวัดสมุทรปราการ หรืออาจจ่ายเงินอุดหนุนบางส่วนในกรณีที่เป็นไปได้ มาตรการนี้อีกกรณีหนึ่งที่กำลังอยู่ในระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ คือ การอุดหนุนห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร

³⁷ ศิริธัญญ์ ไพโรจน์บริบูรณ์, "หลักการทางเศรษฐศาสตร์-ไทยจะใช้อย่างไร เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม," หน้า 82-83.

(ขสมก.) สามารถจัดการรถยนต์โดยสารประจำทางที่ปลอดภัย หรืออยู่ในสภาพที่ดีกว่า ปัจจุบันได้ โดยการปรับราคาน้ำมันให้เหมาะสมเพื่อจัดตั้งกองทุน หรือ เสริมศักยภาพของกองทุนน้ำมันให้สามารถอุดหนุน ขสมก. ได้ด้วยการแบ่งสรรเงินมาจากอัตราค่าน้ำมัน (เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล) ซึ่งเปรียบได้กับการกำหนดให้ผู้ใช้น้ำมันส่วนบุคคลต้องจ่ายมากขึ้น เพื่อนำมาชดเชยให้กับผู้ที่ใช้บริการรถเมล์สาธารณะเพราะจำนวนรถใช้งานส่วนบุคคลมีจำนวนมากกว่ารถยนต์โดยสารประจำทางหลายเท่า และเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษ ที่รวมแล้วระบายสารมลพิษออกมามากกว่าซึ่งตรงกับหลักการผู้ก่อมลพิษต้อง เป็นผู้จ่ายด้วย ซึ่งปัจจุบันมาตรการนี้ได้นำมาใช้ได้ผลดีในประเทศได้หวั่น

การให้เงินช่วยเหลือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะสามารถให้เป็นสิ่งจูงใจในการชักจูงให้ผู้ผลิตสินค้าหันมาใช้วิธีการผลิตที่ไม่เป็นการทำลายสภาพแวดล้อม หรือเป็นการชักจูงให้ผู้ผลิตรักษาคุณภาพมลพิษให้อยู่ภายใต้มาตรฐานการควบคุม โรงงานใดสามารถแสดงให้เห็นว่าได้มีการใช้วิธีการผลิตที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ก็จะได้รับ的帮助เหลือจากรัฐบาล เพื่อเป็นการสร้างสิ่งจูงใจให้ทำการกำจัดมลพิษ คือ

(1) การให้เงินทุนที่ไม่ต้องจ่ายคืน เพื่อช่วยให้ผู้ผลิตสินค้าหันมาช่วยลดปริมาณมลพิษที่ปล่อยออกจากโรงงาน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการให้เงินช่วยเหลือเมื่อผู้ผลิตสามารถลดปริมาณมลพิษลง

(2) การให้เงินกู้ยืมอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมในตลาด เพื่อช่วยให้ผู้ผลิตหันมาใช้วิธีผลิตสินค้าที่ไม่เป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อม เช่นการลงทุนในเทคโนโลยีที่ไม่ส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อม

(3) การลดหย่อนภาษีที่เรียกเก็บจากผู้ผลิตหรือการจ่ายภาษีคืนให้ผู้ผลิต เมื่อมีการใช้วิธีการผลิตที่ไม่เป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อม การลดหย่อนภาษีจะมีผลกระทบต่อการรายได้ หรือกำไรของผู้ผลิต ในขณะที่การปรับอัตราภาษีจะทาหน้าที่ปรับราคาสินค้าให้แตกต่างกันเพื่อให้สะท้อนถึงว่าสินค้าต่าง ๆ ได้ก่อให้เกิดผลเสียทางด้านสิ่งแวดล้อมมากน้อยอย่างไร โดยไม่ให้มีผลกระทบต่อการรายได้รวมจากการเก็บภาษีทั้งหมด

การทำให้เงินช่วยเหลือมีข้อดีข้อเสียเช่นกัน คือ การทำให้เงินช่วยเหลือจะไม่ทำให้อุตสาหกรรมเดือดร้อนและจะไม่ก่อให้เกิดแรงต่อต้านโรงงานต่าง ๆ เหมือนกับการเก็บภาษี จึงทำให้การควบคุมมลพิษให้อยู่ในมาตรฐานที่กำหนดเป็นไปได้ง่ายกว่าการเก็บภาษี แต่ข้อเสียของการทำให้เงินช่วยเหลือ คือ จะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณของรัฐซึ่งจะไม่เหมาะสมสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา นอกจากนี้การทำให้เงินช่วยเหลือยังเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักที่ว่าผู้ใดก่อมลพิษผู้นั้นเป็นผู้จ่ายอีกด้วย

3.3.4 มาตรการอื่น ๆ

มาตรการจูงใจต่าง ๆ ที่ได้มีการนำมาใช้ ในการจัดการสิ่งแวดล้อม นอกจากมาตรการดังกล่าวแล้วข้างต้น ยังมีมาตรการอื่น ๆ ที่สามารถนำมาใช้ได้ ได้แก่

(1) การจ่ายค้ำมัดจำสำหรับผลิตภัณฑ์ หรือการผลิตที่มีศักยภาพที่จะทำให้เกิดมลพิษ (Deposit-refund systems) เมื่อผลิตภัณฑ์นั้นได้กลับคืนมา ณ สถานที่ที่กำหนดหลังจากการใช้หรือเมื่อเสร็จสิ้นการผลิต กล่าวคือสามารถหลีกเลี่ยงการก่อให้เกิดมลพิษก็จะได้รับเงินมัดจำคืน ตัวอย่างเช่น ค้ำมัดจำขวด ค้ำมัดจำแบตเตอรี่ พันธบัตรที่นำมาประกัน (performance and assurance bonds) หรือมัดจำโดยบริษัทเหมืองแร่ บริษัทป่าไม้ บริษัทพัฒนาที่ดิน เป็นต้น ถ้ากิจกรรมของบริษัทเหล่านี้ไม่ได้เป็นไปตามข้อบังคับในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การฟื้นฟูสภาพดิน การปกป้องแหล่งน้ำ ก็สามารถนำเงินจากกองทุน ค้ำมัดจำ หรือพันธบัตรดังกล่าวมาใช้ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่เสียหายจากกิจกรรมดังกล่าวได้

(2) การสร้างระบบตลาดเกี่ยวกับการซื้อขายของเสียหรือสารมลพิษ (Market creation and market permits) โดยรัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน เช่น ศูนย์การแลกเปลี่ยนของเสีย (waste exchange center) ธุรกิจอุตสาหกรรมของเสียสำหรับตลาดเกี่ยวกับการซื้อขายของเสียหรือสารมลพิษนั้นปัจจุบันมีการดำเนินงานแห่งเดียวในสหรัฐอเมริกาที่มีการกำหนดปริมาณที่อนุญาต หรือเพดานของระดับมลพิษที่อุตสาหกรรมหนึ่งปล่อยได้ในแต่ละปี แล้วทำการจัดสรรใบอนุญาต (permits) ให้แหล่งกำเนิดมลพิษ

ปล่อยมลพิษไปตามเป้าหมายสิ่งแวดล้อมที่กำหนดขึ้นหลังจากที่ได้รับใบอนุญาต แหล่งกำเนิดสามารถนำไปขายในตลาดที่กำหนดได้ ปัจจุบันมีการซื้อขายใบอนุญาตผ่านตลาดหลักทรัพย์ (Chicago Board of Trade) ที่เมืองชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ของบริษัทผลิตไฟฟ้าในรัฐต่าง ๆ หากสามารถจัดการลดการปล่อยสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO₂) ต่ำกว่าระดับที่ได้รับอนุญาต

(3) การจัดสรรปริมาณมลพิษอนุญาตที่โรงงานจะระบาย³⁸ หรือปล่อยสู่สภาพแวดล้อมได้และสามารถซื้อขายปริมาณจัดสรรได้ การขอและการอนุญาตให้ทิ้งน้ำทิ้งลงสู่แหล่งรับน้ำ หรือระบายอากาศเสียออกสู่สิ่งแวดล้อมได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับศักยภาพในการรองรับน้ำทิ้งหรืออากาศเสียของพื้นที่นั้น ๆ การจัดสรรอาจถือระดับการทิ้งการระบาย หรือการปล่อย ในปัจจุบันทั้งนี้เพื่อมาให้เกิดความเคียดร้อน และใช้มาตรการทางเศรษฐกิจ การเงิน ทางสังคม และทางเทคนิคให้มีการลดปริมาณมลพิษ โดยใช้นโยบาย Best Practical Technology หรือ Best Available Control Technology จากนั้นอาจจะถึงขั้นตอนของการปรับปรุงการจัดสรรปริมาณมลพิษ โดยคำนึงถึงแหล่งกำเนิดมลพิษเดิม แหล่งกำเนิดใหม่ และแหล่งกำเนิดมลพิษที่อาจต้องควบคุมด้วยวิธีการอื่น และนโยบายควบคุมมลพิษสิ่งแวดล้อมของพื้นที่นั้น ๆ

มาตรการจูงใจต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จะเป็นส่วนส่งเสริมให้มีการนำ ISO 14001 ไปปฏิบัติควบคุมข้อกำหนดที่กฎหมายบัญญัติไว้ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁸ สถาบันวิจัยสิ่งแวดล้อม, รายงานการศึกษาการวางแผนระบบตรวจสอบและบันทึกผลมลพิษ. หน้า 87 - 88.